

**Journal of Development
and Psychology
(JODAP)**

**Gelişim ve Psikoloji
Dergisi (GPD)**

dergipark.org.tr/gpd e-ISSN: 2717-7858

Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarının Çiftler Arasındaki Uyumlarına, İletişim Kurma Becerilerine, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisi ¹

The Effect of Parents' Childhood Psychological Trauma on Their Marital Adjustment, Communication Skills, Family Life and Child-Rearing Attitudes

Mehmet SALDANLI

Sorumlu Yazar, Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği, Serbest Araştırmacı, İstanbul, TÜRKİYE.
mehmet.sal3434@gmail.com, 0000-0002-7079-9888

Makbule BATMAZ

Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği, Haliç Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE.
makbulebatmaz@halic.edu.tr, 0000-0003-1856-6793

Geliş tarihi/Received: 07.09.2022 Kabul tarihi/Accepted:01.06.2023 Yayın tarihi/Published:30.06.2023

ÖZ

Bu araştırma, ebeveynlerin çocukluk çağı ruhsal travmalarının, çiftler arasındaki uyumlarına, iletişim kurma becerilerine, aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini ve değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla planlandı. Literatür incelendiğinde ebeveynlerin çocukluk çağı ruhsal travmalarını, çift uyumlarını, iletişim becerilerini ve aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarını bir arada inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmadı, bu sebeple bu çalışmanın literatürdeki bilgi açığını ve evlilik kurumuna katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın evrenini, Türkiye'nin İstanbul ilinin Maltepe ilçesine bağlı Cevizli mahallesinde yaşayan çalışmanın kriterlerinin karşılayan evli ve çocuk sahibi ebeveynler oluşturdu. Örneklemi ise popülasyondaki eleman sayısı bilinmeyen örneklem hesaplama formülüyle elde edilmiş olan 384 (384,16) ebeveyn olarak belirlendi. Araştırma tanımlayıcı-ilişki arayıcı ve kesitsel olarak Ocak 2022-Şubat 2022 tarihleri arasında 407 ebeveyn (211 kadın, 196 erkek) ile tamamlandı. Veriler, Kişisel Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği, İletişim Becerileri Ölçeği, Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği ile toplandı. Veriler, SPSS 22.0 istatistik programı aracılığıyla değerlendirildi. Çocukluk çağı travmalarının iletişim becerilerini, çift uyumunu, aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarını anlamlı derecede etkilediği, ölçeklerin aralarında anlamlı ilişkinin olduğu görüldü. Ebeveynlerin çocukluk çağı travmaları, bireylerin ilerleyen yıllarda da aile/sosyal yaşantısını olumsuz olarak etkileyebilmekte ve bir kısır döngü olarak kendi çocuklarına karşı da olumsuz tutumlar sergilemelerine sebep olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Çocukluk Çağı Travmaları, Ebeveyn Tutumları, Evlilik Uyumu, İletişim Becerileri*

ABSTRACT

This research was conducted to explore the effect of parents' childhood psychological traumas on their marital adjustment, communication skills, family life and child-rearing attitudes and determine the correlations between these variables. Given the lack of research that examined parents' childhood psychological traumas, marital adjustment, communication skills, family life and child rearing attitudes together, it is believed that this research

¹**Önerilen Atıf/Suggested Citation:** Saldanlı, M. & Batmaz, M. (2023). Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarının Çiftler Arasındaki Uyumlarına, İletişim Kurma Becerilerine, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 4(7), 1-27.

will help fill the knowledge gap in the literature and contribute to the institution of marriage. The research population consisted of married parents with children who met the inclusion criteria and were living in the Cevizli neighborhood of Maltepe district of Istanbul, Türkiye. The sample size was determined as 384 (384,16) parents using the sample size formula for unknown population. The research was designed as a descriptive, correlational, and cross-sectional study and completed with a total of 407 parents (211 females and 196 males) from January to February 2022. The data were collected using a Personal Information Form, the Childhood Trauma Questionnaire, Communication Skills Scale, the Revised Dyadic Adjustment Scale, the Parental Attitude Research Instrument. The data were analysed using the SPSS 22.0 statistical software. The analysis results showed that childhood trauma significantly affected communication skills, marital adjustment, family life and child rearing attitudes, and there was a significant relationship between the scales. Parents' childhood trauma may negatively affect individuals' family and social life in the following years and may cause them to exhibit negative attitudes towards their own children in a vicious circle.

Keywords: Childhood Trauma, Parental Attitudes, Marital Adjustment, Communication Skills

GİRİŞ

Travma kelimesinin kökeni Eski Yunanca'dan gelip deri bütünlüğünde bozulma ve her türlü yaralanma anlamına gelmektedir. Çocukluk çağı travmaları (ÇÇT), çocukluk çağında veya genç erişkinlik çağında karşılaşılan fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal yaşantılarının genel adıdır ve literatüre göre çoğunlukla istismar ve ihmal kavramlarıyla ele alınmaktadır (Güneri Yöyen, 2017; Tao ve ark., 2021; Yumuşakkaya, 2022). Çocukluk yılları, travmayla karşılaşma bakımından önemli yıllardır (Karal ve Atak, 2022). Bunun sebebi hayat serüveninde karşılaşılan travma olaylarının dörtte biri çocukluk yıllarında yaşanmaktadır. Yetişkin bireylerin çoğunun çocukluk yıllarında en az bir defa travma ile karşılaştığı ileri sürülmektedir (Abukan, 2020). Çocukluğunda duygusal, fiziksel ve cinsel istismara ya da duygusal ve fiziksel ihmale uğramış bireylerin, ergenlik ve yetişkinlikte birçok psikiyatrik bozukluk bakımından risk altındadır. Geriye dönük yapılan birçok çalışmada, çocukluğunda cinsel ve fiziksel istismar ile karşılaşmış bireylerin %35-57'sinin yaşamlarının diğer yıllarında birtakım ruhsal belirtiler gösterdikleri ortaya çıkmıştır (Han Alpay ve ark, 2017).

Bir toplumun gelişip ilerleme katedebilmesi, yalnızca o toplumda büyüyen çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmelerine bağlıdır. Bireylerin sağlıklı kişilik kazanmasında en kıymetli faktör anne baba veya çocuğa bakmakla yükümlü diğer kişilerdir. Çocuğun büyüme ve gelişmesinden sorumlu olan bireyler bu zaman zarfında bilerek veya bilmeyerek çocuğun psikosozal gelişimi açısından istenmeyen davranış kalıpları içerisinde olabilmektedir, bu da çocukların örselenmelerine sebebiyet vermektedir (Kürtüncü ve ark, 2020). Çocuk istismar ve ihmali; çocuğun ebeveynleri veya bakıcısı aracılığıyla çocukların fiziksel ve duygusal büyümesini engelleyen veya ket vuran ihmal ve eylemlerin tümüdür (Özgentürk, 2014; Yumuşakkaya, 2022). Çocuk ihmali; bir çocuğu sağlık, akademik, yeme içme, barınma, duygusal büyüme vb. yönlerden yetersiz bırakmaktır. İstismar ise çocuklara ebeveynler, bakım vericiler veya diğer kişilerce biyopsikosozal gelişmelerini olumsuz etkileyecek, ket vuracak türde yapılan bütün fiziksel, duygusal ya da cinsel tutumdur (Yıldız ve ark, 2017; Yumuşakkaya, 2022).

Olumlu iletişim kurma becerisi sağlıklı bir ailenin temel yapı taşıdır ve aile fertlerinin bir diğerini anlamada, ortak kararlar alabilme, tolere edebilme ve birbirleriyle güçlü bir bağ kurmada, kriz ve stresle başa çıkmada ve sosyal ilişkilerinde olumlu etkiler yaratır (Dilber,

2020). Ailede olumlu iletişim özellikle çocukların problemlerini anlayabilmek açısından büyük etkiye sahiptir. Anne babaların hem eşlerine hem de diğer aile bireylerine gerekli özeni vermeleri ve rol sorumluluklarını gerçekleştirmeye çalışma gayretleri, ailede olumlu iletişim üzerine ve dolayısıyla çocuğun psikososyal sağlığı açısından etkisi büyüktür. Çocukların sosyal hayatlarında sergiledikleri tavır, içselleştirdikleri tutumları ve davranış kalıpları aile içerisindeki iletişimin ve etkileşimin bir yansımasıdır. Dolayısıyla olumlu iletişim ortamından yoksun bir aile içinde yetişen çocuklarda psikolojik açıdan ve iletişimsel yönden gelişmelerinde aksaklıklar ortaya çıkmaktadır (Güleç, 2018; Yılmaz ve Karaaziz, 2023).

Evlilik farklı toplumlarda iki farklı cinsten bireyin yaşamda ortak mücadele vermek adına bir araya gelerek bir sözleşme üzerine kurdukları birlik olarak tanımlanmaktadır. Evlilik, yasalar, ahlaki normlar, dini kurallar ve toplumsal yapılar tarafından düzenlenir ve kontrol altında tutulur. Evlilik, “aile” kurumunun başlangıç noktası olarak aile içinde birçok toplumsal ve bireysel sorumluluğu da düzenler (Ekşi ve Kahraman, 2012). Evlilik kurumu kültürden kültüre farklı normları kapsamanın yanı sıra evrenseldir. Evlilik toplulukların hayati bir faktörüdür ve insanoğlunun yaşamındaki en önemli yaşam olaylarından biridir. Toplumun esas unsuru konumundaki aile, evlilik ile oluşan bir düzendir ve toplumun sosyal, ahlâki ve kültürel devamlılığı açısından önemlidir (Buluş ve Bağcı, 2016). Olumlu bir evlilik ve iyi bir ailenin topluma olan olumlu etkileri gibi kişilerin hayatlarındaki doyumları, bilişsel sağlıkları açısından da pozitif katkıları bulunur (Ümmet, 2017; Ünal ve Akgün, 2022). Çift uyumu, çiflerin zamanla birbirlerinden etkilenerek rutin yaşantılarına ve yaşantılarında değişiklik gösteren durumlara ayak uydurabilmeleridir. Bir evlilikte, aile içi yükümlülükleri paylaşmalarında, akraba ile etkileşimde, boş vakitlerin değerlendirilebilmesinde, çocuklarla ilgi problemlerde, finansal yönetimde, kararın verilmesinde, problemlerin çözümünde, duygularını ifade edebilmelerinde, değerlerinde, beklentilerinde ve amaçlarıyla ilişkili gayret ve görüşleriyle ilgili ortak bir paydada buluşmalarında, çiftler arasındaki anlaşmazlıkların giderililip, eşlerin birbirlerinden ayrılma ihtimallerinin düşmesine katkıda bulunur. (Kublay ve Oktan, 2015; Ünal ve Akgün, 2022).

Anne babanın çocuklarıyla olan ilişkileriyle birlikte, anne babanın kendi aralarındaki ilişki tarzı da çocuğun psikososyal gelişiminde önemli bir faktördür (Öztürk, 2020). Eş uyumları ve çocukların davranışları arasında direkt ya da indirekt bir ilişki vardır. Bandura'nın sosyal öğrenme teorisi açısından, çocuklar istenmeyen davranışları gözlemleyerek öğrenme sağlar (Özbey, 2012). Bireylerin evlenme aşamasında birliktelikleriyle ilgili düşünceleri zamanla yüz yüze geldikleri birtakım olaylar sebebiyle parçalanabilmektedir. Bu aşamada eşlerin birlikteliği sürdürmemeye ilgili verdikleri karar sonucu birbirlerinden boşanmaktadır. Boşanma eyleminden, hem ayrılmış eşler hem de diğer aile üyeleri etkilenir (Aktaş Akoğlu ve Küçükkaragöz, 2018). Eşler arasındaki uyumsuzluk ve çatışmaların, çocuklarda psikolojik problemlere, akademik olarak başarısızlığa, davranış sorunlarına, madde tüketimine, sosyal becerilerde problemlere, negatif kendilik algılamalara sebep olmaktadır. Ayrıca aile ilişkilerinde oluşan birtakım problemlerin veya anlaşmazlıkların, çocuğun uyum becerisinde psikolojik bakımdan istenmeyen sonuçlar doğurur. Anne ve babanın meydana gelen çatışmalarda olumlu bir çözüm yolunu benimsemediklerini; birbirlerine saldırgan ve düşman gibi muamele ettiklerine şahit olan çocuk, sosyal haytında problemlerini çözebilmesi açısından

anne babasını gözlemleyerek sağlıklı bir rol model benimseme şansını yakalayamaz (Öngider Gregory, 2016).

Literatür’de konuyla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde; çoğunlukla ebevenlerle (Allendorf and et al., 2012; Atan ve Buluş, 2020; Aunola and Nurmi, 2005; Doğruer, 2019; Günay ve Erdem, 2021; Haapasalo and Pokela, 1999; Kendir ve Demirli, 2016; Özdemir ve ark., 2019; Özgen, 2017; Tönbül, 2019; Vaughn, 1988; Yalçın ve Türnüklü, 2011; Young Moon and et al., 2019), annelerle (Alkan Ersoy ve ark., 2014; Choi and et al., 2019; Güneş ve ark., 2016; San Cristobal, et al., 2017), evli bireylerle (Bal ve Gülgör, 2019; Bakhshi and et al., 2007; Haris and Kumar, 2018; Koolaee and et al., 2010; Poorbaferani and et al., 2018; Rajabizadeh and et al., 2019; Shahi and et al., 2011; Shamsirgaran and Homaei, 2018), çocuk ve ergenlerle (Abukan, 2020; Callender, 2011; Gördeles Beşer ve ark., 2019; Helvacı Çelik ve Hocoğlu, 2018; Smetana, 1988), öğrencilerle (Alpgan ve ark., 2018; Dereli ve Dereli, 2017; Maccoby, 1980; Phillips, 1984; Tunç, 2020; Türkkkan ve Odacı, 2018; Ulusoy ve ark., 2005) yapılan çalışmalara rastlanmıştır. Ebeveynlerin çocukluk çağı ruhsal travmalarını (Abukan, 2020; Dereboy ve ark., 2018; Örsel ve ark., 2011), çift uyumlarını (Akgün ve Uluocak, 2010; Erbek ve ark., 2005; Erdoğan Taycan ve Çepik Kuruoğlu, 2013; Polat ve İlhan, 2018; Soylu ve Kağnıcı, 2015; Şafak Öztürk ve Akar, 2014; Zare Baghbidi and Etemadifard, 2020), aile içi iletişim becerilerini (Durğun, 2016), aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarını (Güzel ve Arkar, 2018; Saydam ve Gençöz, 2005) bir arada inceleyen çalışmalara ise rastlanmamıştır. Araştırma bu yönüyle literatürdeki bilgi açığını doldurması ve evlilik kurumuna katkı sağlanması açısından özgün bir çalışmadır.

Bu çalışma, bu gerekçe ve literatür bilgileri ışığında, ebeveynlerin çocukluk çağı ruhsal travmalarının, çift uyumlarına, aile içi iletişim becerilerine, aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini, değişkenler arasındaki ilişkiyi incelenmek amacıyla planlandı ve gerçekleştirildi.

Bu amaç doğrultusunda çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Çalışmaya katılan bireylerin;

1. Çocukluk çağı ruhsal travma, çift uyumu, aile içi iletişim becerileri ile aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mı?
2. Çocukluk çağı travmaları toplam puanı iletişim becerileri toplam puanını etkilemekte midir?
3. Çocukluk çağı travmaları toplam puanı çift uyum toplam puanını etkilemekte midir?
4. Çocukluk çağı travmaları toplam puanı aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları alt boyutları (aşırı annelik, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik ve sıkı disiplin)’ni etkilemekte midir?

YÖNTEM

Bu araştırmada kullanılan yöntem tarama modelinde kesitsel ve tanımlayıcı tasarımda ilişki arayıcı modeldir. Bu model çerçevesinde ebeveynlerin çocukluk çağı ruhsal travmalarının,

iletişim becerilerine, çift uyumlarına, aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarına etkisi ve değişkenler arasındaki ilişki incelendi.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, İstanbul ilinin Maltepe ilçesine bağlı Cevizli mahallesinde yaşayan çalışmanın kriterlerinin karşılayan evli ve çocuk sahibi ebeveynler oluşturdu. Örneklemi ise popülasyondaki eleman sayısı bilinmeyen örneklem hesaplama formülüyle elde edilmiş olan 384 (384,16) ebeveyn olarak belirlendi. Araştırma, çalışmaya katılmayı kabul eden ve onamları alınan 407 ebeveyn (211 kadın, 196 erkek) ile tamamlandı.

$$n = \frac{t^2 \cdot p \cdot q}{d^2}$$

(n=Örneklem alınacak birey sayısı, p= incelenen olayın görülüş sıklığı=0.5, q= incelenen olayın görülmeyiş sıklığı (1-p)= 0.5, t= Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde bulunan t tablosunda bulunan teorik değer=1.96, d= Olayın görüş sıklığına göre yapılmak istenen=0.05)

$$n = \frac{(1.96)^2 \times 0.5 \times 0.5}{(0.05)^2} = 384,16$$

Çalışmanın belirlenen örneklem sayısı doğrultusunda 2012’de yapılan “İstanbul’da Bilgi Odaklı Küresel Rekabet Projesi” baz alınarak 39 ilçeden Sosyoekonomik olarak orta sıralarda yer alan Maltepe ilçesi belirlendi. Bu ilçedeki mahalleler arasından kura yöntemiyle belirlenen Cevizli Mahallesi ve buna bağlı bulunan Cevizli Aile Sağlığı Merkezi (ASM) saptandı. Cevizli ASM’de veri toplamak için İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü’ne yapılan başvuru covid-19 gerekçe gösterilerek reddedildi. Bunun üzerine veriler Maltepe ilçesinin Cevizli mahallesinde Ocak 2022 ile Şubat 2022 tarihleri arasında sokakta yüz yüze toplandı.

Dahil edilme kriterleri: Örneklem seçiminde iletişime açık olma, mental olarak yeterli olma, çalışmaya katılmaya gönüllü olma ile evli ve çocuk sahibi olma kriterleri arandı.

Dışlama Kriterleri: Bu kriterleri karşılamayan, farklı mahalle/ilçelerde ikamet eden, herbir soru için cevap şıklarından 2 veya daha fazla şık işaretleyenler araştırmadan dışlandı.

Veriler

Verilerin toplanması için 01.12.2021 tarihli ve sayı no: 178 olan Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan izin alınmıştır. Veriler Ocak 2022 ile Şubat 2022 tarihleri arasında, Kişisel Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği, İletişim Becerileri Ölçeği, Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği ile yüz yüze toplandı.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 22.0 istatistik programı aracılığıyla değerlendirildi. Araştırmaya katılan ebeveynlerin sosyodemografik özelliklerinin belirlenmesinde frekans ve yüzde analizlerinden, ölçeğin incelenmesinde ortalama ve standart sapma istatistiklerinden faydalandı.

Ebeveynlerin ölçek düzeylerini belirleyen boyutlar arasındaki ilişkiler pearson korelasyon ve etkinlik düzeyleri için regresyon analizleri aracılığıyla incelendi. Ebeveynlerin tanımlayıcı özellikleri yüzde olarak değerlendirildi.

Etki büyüklüğünü hesaplamak için Cohen (d) ve Eta kare (η^2) katsayıları kullanıldı. Etki büyüklüğü gruplar arasındaki farkın önemli kabul edilecek büyük bir fark olup olmadığını göstermektedir. Cohen değeri 0.2:küçük; 0.5:orta; 0.8:büyük olarak, eta kare değeri 0.01:küçük; 0.06:orta; 0.14:büyük olarak değerlendirilmektedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018).

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma İstanbul ilinin Maltepe ilçesinde bulunan Cevizli mahallesindeki evli ve çocuk sahibi ebeveynlerden alınan bilgiler ile sınırlıdır.

2. Araştırmada incelenen çocukluk çağı ruhsal travma ölçeği, iletişim kurma becerileri ölçeği, yenilenmiş çift uyum ölçeği ile aile hayatı ve çocuk yetiştirmeye tutumları ölçeğinin ölçtüğü maddelerle sınırlıdır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından araştırmanın amacına yönelik olarak oluşturulan kişisel bilgi formunda katılımcıların; cinsiyetleri, yaşları, gelir düzeyleri, eğitim düzeyleri, eşlerinin eğitim düzeyleri, evlilik süreleri, çocuk sayıları, meslekleri, çalışma durumları, eşlerinin mesleği, eşlerinin çalışma durumları, evlenme şekli, evlilik yaşı, şuan birliktelik durumları, çocukluk döneminin geçtiği yer, ruhsal problemlerinin olup olmadığı, eşlerinin ruhsal problemlerinin olup olmadığı vb. gibi bireyin sosyodemografik özellikleri ile ilgili on yedi sorudan oluşmaktadır.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği

Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği (ÇÇTÖ) 28 maddeden oluşup, Bernstein ve arkadaşları (1994) tarafından geliştirilen bir ölçektir. Ölçek 5'li Likert tipindedir ve duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, cinsel istismar ve aşırı koruma-kontrol olmak üzere 6 boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Şar, Öztürk ve İkikardeş (2012) tarafından gerçekleştirilmiş olup, güvenirlik analizi sonucunda Cronbach's Alpha değeri 0,89 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada Çocukluk Çağı Travması ölçeğinin güvenirliği Cronbach's Alpha=0,860 olarak yüksek bulunmuştur.

İletişim Becerileri Ölçeği

Buluş, Atan ve Sarıkaya (2017) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ), yetişkinlerde kişiler arası iletişim becerilerini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Ölçme aracı 34 maddeden oluşmakta ve Likert tipi dereceler üzerinden cevap verilmektedir. Ölçek için

yapılan güvenilirlik ve geçerlik analizlerinde, madde-toplam korelasyonlarının .31 ile .59 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçeğin bütün maddeler üzerinden toplam iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .91 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin 34 madde üzerinden faktör yapısı temel-bileşenler yöntemiyle (principals-components analysis) analiz edilmiş ve 1'in üzerinde öz değere sahip toplam varyansın % 51'ini oluşturan 5 faktör bulunmuştur (Buluş ve Bağcı, 2016). Bu araştırmada iletişim becerileri ölçeğinin güvenilirliği Cronbach's Alpha=0,940 olarak yüksek bulunmuştur.

Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği

Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği (YÇUÖ), Spanier (1976) tarafından geliştirilen 32 maddeden oluşan Çift Uyum Ölçeği'nin Busby ve ark. (1995) tarafından yeniden düzenlenerek 14 maddeye indirgenmiş son halidir. Ölçek, Bayraktaroğlu ve Çakıcı (2017) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Üç alt boyutlu YÇUÖ'nin Cronbach alfa katsayısı toplam puan, doyum, uzlaşım, görüş birliği alt ölçekleri için sırasıyla .87, .80, .80, .74'dir. Ölçeğin ölçüt-bağımlı geçerliliği için kullanılan Evlilikte Uyum Ölçeği ile korelasyonu pozitif yönde .68 ($p<0.01$) olarak hesaplanmıştır (Busby ve ark. 1997). Bayraktaroğlu ve Çakıcı (2017) yaptıkları çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısını .88 hesaplamışlardır (Bayraktaroğlu ve Çakıcı, 2017). Bu araştırmada Çift Uyum ölçeğinin güvenilirliği Cronbach's Alpha=0,908 olarak yüksek bulunmuştur.

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI), Shaffer ve Bell (1958) tarafından geliştirilmiştir. Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması LeCompte ve arkadaşları (1978) tarafından, ölçeğin aslında bulunan 115 maddeden, geçerlik ve anlaşılabilirliği yüksek 60 madde seçilmiş ve 5 alt boyuttan meydana gelen ölçek oluşturulmuştur. Bu alt boyutlar; aşırı annelik (aşırı koruyuculuk), demokratik tutum ve eşitlik tanıma, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik ve artık boyut (sıkı disiplin)'dir. Test tekrar test güvenilirliğinde Sperman korelasyon katsayısı 0.58-0.88 bulunmuştur. Küçük'ün (1990) çalışmasında PARI tutum ölçeğinin demokratik tutum ve eşitlik tanıma, ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik alt boyutlarının yapı geçerliği desteklenmiştir. Ölçek boyutlarındaki maddeler karışık olarak verilir. Dörtlü likert tipi bir ölçektir. Her alt boyut için ayrı puan elde edilir. Toplam puan yoktur. (Çöp ve ark, 2017; Şanlı ve Öztürk, 2012). Bu araştırmada PARI ölçeğinin güvenilirliği Cronbach's Alpha=0,905 olarak yüksek bulunmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmada edinilen verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular sunulmuştur. Ebeveynlerin sosyodemografik özelliklere göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Ebeveynlerin Sosyodemografik Özelliklere Göre Dağılımı (N = 407)

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	211	51,8
Erkek	196	48,2
Yaş		
20-30	58	14,3
31-40	147	36,1
41-50	138	33,9
50 Üzeri	64	15,7
Eve Giren Toplam Gelir		
Düşük	34	8,4
Orta Altı	65	16,0
Orta	210	51,6
Orta Üstü	82	20,1
Yüksek	16	3,9
Eğitim Düzeyi		
İlköğretim	109	26,8
Lise	144	35,4
Lisans	139	34,2
Lisans Üstü	15	3,7
Eşin Eğitim Düzeyi		
İlköğretim	123	30,2
Lise	141	34,6
Lisans	125	30,7
Lisans Üstü	18	4,4

Evlilik Süresi

1-5	50	12,3
6-10	73	17,9
11-15	94	23,1
16-20	70	17,2
21-25	40	9,8
26-30	34	8,4
30 Üzeri	46	11,3

Çocuk Sayısı

Tek Çocuk	143	35,1
İki Çocuk	156	38,3
Üç Veya Daha Fazla	108	26,5

Meslek

Sağlık Mesleği	29	7,1
Sağlık Mesleği Dışında	70	17,2
Ev Hanımıyım	95	23,3
Büyüklerimden Öğrendiğim İş Yapıyorum	46	11,3
Diğer	167	41,0

Çalışma Durumu

Evet	284	69,8
Hayır	123	30,2

Eşin Mesleği

Sağlık Mesleği	24	5,9
Sağlık Mesleği Dışında	74	18,2
Ev Hanımıyım	126	31,0
Büyüklerimden Öğrendiğim İş Yapıyorum	38	9,3
Diğer	145	35,6

Eşin Çalışma Durumu

Evet	260	63,9
Hayır	147	36,1
Nasıl Evlenildiği		
Anlaşarak Evlendik	193	47,4
Arkadaşlar Tanıştırdı	73	17,9
Ailem Tanıştırdı	106	26,0
Kaçarak Evlendik	18	4,4
Diğer	17	4,2
Evlilik Yaşı		
20 Ve Altı	77	18,9
21-25	180	44,2
26-30	114	28,0
30 Üzeri	36	8,8
Çocukluk Döneminin Geçirildiği Yer		
İl	202	49,6
İlçe	122	30,0
Köy	83	20,4
Ruhsal Problem Varlığı		
Evet	10	2,5
Hayır	397	97,5
Eşin Ruhsal Problem Varlığı		
Evet	8	2,0
Hayır	399	98,0

Araştırmada ilk olarak ebeveynlerin sosyodemografik özelliklere göre dağılımı incelenmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların; %51,8'i (n=211) kadın, %36,1'i (n=147) 31-40 yaş aralığında, %51,6'sı (n=210) orta gelirli, %35,4'ü (n=144) lise mezunu, %34,6'sının (n=141) eşinin eğitim düzeyi lise, %23,1'inin (n=96) evlilik süresi 11-15 yıl arası, %38,3'ünün (n=156) iki çocuğu olduğu, %41'inin (n=167) mesleği konusunda diğer, seçeneğini işaretlediği, %69,8'inin (n=284) çalıştığı, %35,6'sının (n=145) eş mesleği konusunda diğer, seçeneğini işaretlediği, %63,9'unun (n=260) eşinin çalıştığı, %47,4'ünün (n=193) anlaşarak evlendiği, %44,2'sinin (n=180) evlilik yaşının 21-25 arası olduğu, %49,6'sının (n=202) çocukluğunu ilde geçirdiği, %97,5'inin (n=397) kendisinde ve %98'inin (n=399) eşinde ruhsal problem olmadığı görüldü. Ölçeklerin puanları arasındaki korelasyon ilişkisi Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Ölçeklerin Puanları Arasındaki Korelasyon

		Çocukluk Çağı Travması Toplam	Fiziksel İhmal	Duygusal İhmal	Fiziksel İstismar	Duygusal İstismar	Cinsel İstismar
İletişim Becerileri Toplam	r	-0,606**	-0,529**	-0,588**	-0,344**	-0,417**	-0,214**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Egoyu Geliştirici Dil	r	-0,485**	-0,396**	-0,481**	-0,264**	-0,360**	-0,161**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001
Etkin Dinleme	r	-0,532**	-0,458**	-0,491**	-0,322**	-0,390**	-0,202**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Kendini Tanıma	r	-0,513**	-0,476**	-0,516**	-0,251**	-0,303**	-0,225**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Empati	r	-0,506**	-0,457**	-0,496**	-0,291**	-0,348**	-0,129**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,009
Ben Dilini Kullanma	r	-0,441**	-0,382**	-0,430**	-0,265**	-0,280**	-0,180**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Çift Uyum Toplam	r	-0,582**	-0,456**	-0,521**	-0,396**	-0,471**	-0,214**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Doyum	r	-0,538**	-0,449**	-0,489**	-0,361**	-0,396**	-0,205**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Uzlaşım	r	-0,510**	-0,406**	-0,481**	-0,321**	-0,391**	-0,182**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Görüş Birliği	r	-0,453**	-0,293**	-0,338**	-0,375**	-0,489**	-0,165**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001
Aşırı Annelik	r	0,210**	0,199**	0,152**	0,204**	0,254**	-0,128**
	p	0,000	0,000	0,002	0,000	0,000	0,010
Demokratik Tutum Ve Eşitlik Tanıma	r	-0,306**	-0,279**	-0,264**	-0,200**	-0,171**	-0,229**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000

Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme	r	0,272**	0,241**	0,263**	0,193**	0,224**	-0,035
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,479
Geçimsizlik	r	0,243**	0,214**	0,230**	0,135**	0,220**	0,006
	p	0,000	0,000	0,000	0,006	0,000	0,909
Sıkı Disiplin	r	0,266**	0,292**	0,248**	0,210**	0,186**	-0,082
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,099

*<0,05; **<0,01; Korelasyon Analizi

Tablo 2'ye göre, iletişim becerileri toplam ile çocukluk çağı travması toplam arasında $r=-0.606$ negatif orta ($p=0,000<0,05$), çift uyum toplam ile çocukluk çağı travması toplam arasında $r=-0.582$ negatif orta ($p=0,000<0,05$), aşırı annelik ile çocukluk çağı travması toplam arasında $r=0.21$ pozitif çok zayıf ($p=0,010<0,05$), demokratik tutum ve eşitlik tanıma ile çocukluk çağı travması toplam arasında $r=-0.306$ negatif zayıf ($p=0,000<0,05$), ev kadınlığı rolünü reddetme ile çocukluk çağı travması toplam arasında $r=0.272$ pozitif zayıf ($p=0,000<0,05$), geçimsizlik ile çocukluk çağı travması toplam arasında $r=0.243$ pozitif çok zayıf ($p=0,000<0,05$), sıkı disiplin ile çocukluk çağı travması toplam arasında $r=0.266$ pozitif zayıf ($p=0,000<0,05$) düzeyde korelasyon bulundu.

Çocukluk çağı travmasının iletişim becerileri, çift uyumu, aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları üzerine etkisi Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Çocukluk Çağı Travmasının İletişim Becerileri, Çift Uyum, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
İletişim Becerileri Toplam	Sabit	169,287	59,451	0,000	234,640	0,000	0,365
	Çocukluk Çağı Travması Toplam	-1,095	-15,318	0,000			
Çift Uyum Toplam	Sabit	70,587	48,054	0,000	207,683	0,000	0,337
	Çocukluk Çağı Travması Toplam	-0,531	-14,411	0,000			
Aşırı Annelik	Sabit	39,961	25,614	0,000	18,754	0,000	0,042
	Çocukluk Çağı Travması Toplam	0,170	4,331	0,000			
Demokratik Tutum Ve Eşitlik Tanıma	Sabit	30,530	38,591	0,000	41,957	0,000	0,092
	Çocukluk Çağı Travması Toplam	-0,129	-6,477	0,000			
	Sabit	26,092	21,206	0,000	32,298	0,000	0,072

Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme	Çocukluk Çağı Travması Toplam	0,176	5,683	0,000			
Geçimsizlik	Sabit	13,450	21,429	0,000	25,503	0,000	0,057
	Çocukluk Çağı Travması Toplam	0,080	5,050	0,000			
Sıkı Disiplin	Sabit	32,775	24,269	0,000	30,873	0,000	0,069
	Çocukluk Çağı Travması Toplam	0,188	5,556	0,000			
Lineer Regresyon Analizi							

Tablo 3'e göre, Çocukluk çağı travması toplam ile iletişim becerileri toplam arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=234,640$; $p=0,000<0,05$). İletişim becerileri toplam düzeyindeki toplam değişim %36.5 oranında çocukluk çağı travması toplam tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,365$). Çocukluk Çağı travması toplam iletişim becerileri toplam düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-1,095$).

Çocukluk çağı travması toplam ile çift uyum toplam arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=207,683$; $p=0,000<0,05$). Çift uyum toplam düzeyindeki toplam değişim %33.7 oranında çocukluk çağı travması toplam tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,337$). Çocukluk Çağı travması toplam çift uyum toplam düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-0,531$) (Tablo 3).

Çocukluk çağı travması toplam ile aşırı annelik arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=18,754$; $p=0,000<0,05$). Aşırı annelik düzeyindeki toplam değişim %4.2 oranında çocukluk çağı travması toplam tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,042$). Çocukluk Çağı travması toplam aşırı annelik düzeyini artırmaktadır ($\beta=0,170$) (Tablo 3).

Çocukluk çağı travması toplam ile demokratik tutum ve eşitlik tanıma arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=41,957$; $p=0,000<0,05$). Demokratik tutum ve eşitlik tanıma düzeyindeki toplam değişim %9.2 oranında çocukluk çağı travması toplam tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,092$). Çocukluk Çağı travması toplam demokratik tutum ve eşitlik tanıma düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-0,129$) (Tablo 3).

Çocukluk çağı travması toplam ile ev kadınlığı rolünü reddetme arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=32,298$; $p=0,000<0,05$). Ev kadınlığı rolünü reddetme düzeyindeki toplam değişim %7.2 oranında çocukluk çağı travması toplam tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,072$). Çocukluk Çağı travması toplam ev kadınlığı rolünü reddetme düzeyini artırmaktadır ($\beta=0,176$) (Tablo 3).

Çocukluk çağı travması toplam ile geçimsizlik arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=25,503$; $p=0,000<0,05$). Geçimsizlik düzeyindeki toplam değişim %5.7 oranında çocukluk çağı travması toplam tarafından

açıklanmaktadır ($R^2=0,057$). Çocukluk Çağı travması toplam geçimsizlik düzeyini artırmaktadır ($\beta=0,080$) (Tablo 3).

Çocukluk çağı travması toplam ile sıkı disiplin arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=30,873$; $p=0,000<0,05$). Sıkı disiplin düzeyindeki toplam değişim %6.9 oranında çocukluk çağı travması toplam tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,069$). Çocukluk Çağı travması toplam sıkı disiplin düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,188$) (Tablo 3).

TARTIŞMA

Araştırmanın amacına yönelik oluşturulan ilk araştırma sorusu ‘Çocukluk çağı ruhsal travma, çift uyumu, aile içi iletişim becerileri ile aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mı?’ sorusunu test etmek için oluşturulmuştur. Araştırma sorusunu test etmek için yapılan korelasyon analizleri aşağıda verilmiştir.

Araştırma bulgularına göre çocukluk çağı travması toplam puanı yükseldikçe iletişim becerileri toplam puanı’nın azaldığı saptandı. Bu bağlamda, ailede olumlu iletişimin, özellikle çocukların problemlerini anlayabilmek açısından büyük etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Çocukların sosyal hayatlarında sergiledikleri tavır, içselleştirdikleri tutumları ve davranış kalıpları aile içerisindeki iletişimin ve etkileşimin bir yansımasıdır. Dolayısıyla olumlu iletişim ortamından yoksun bir aile içerisinde yetişen çocuklarda psikolojik açıdan ve iletişimsel yönden gelişmelerinde aksaklıklar ortaya çıkmaktadır (Güleç, 2018). Aile içindeki olumsuz etkileşim sonucu bireyde çocukluk çağı travmaları gelişebilir (Helvacı Çelik ve Hocaoglu, 2018). Erken çocukluk çağı travmasına maruz kalan ebeveynlerin iletişim becerileri olumsuz olarak etkilendiği görülmektedir. Bu durum, kişinin kendi çocuk yetiştirme ortamlarını, aile içindeki ortamı olumsuz olarak etkileyebilir (Tablo 2).

Araştırma bulgularına göre çocukluk çağı travması toplam puanı yükseldikçe çift uyum toplam puanı’nın azaldığı saptandı. Literatür incelendiğinde; mevcut çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte, Sevinç (2020) çalışmasında çocukluk çağı travmalarının toplam puanı arttıkça evlilik uyumu toplam puanı’nın azaldığını bulmuştur. Yine aynı şekilde Abalı (2017) çalışmasında çocukluk çağı travma puanları düşük olanların, yüksek olanlara göre evlilik uyumlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bunun aksine yapılan başka bir çalışmada ise evlilik uyumu yüksek olanların çocukluk çağı travmalarının da yüksek olduğu bulunmuştur (Yunus Tozan, 2019). Kıvrak ve arkadaşları’nın (2015) yapmış oldukları çalışmada, Çocukluk çağı travmalarının, eş şiddeti mağdurluğu ve yaşam kalitesi üzerinde yordayıcı olduğu saptanmıştır. Güneş ve arkadaşları’nın (2016) yapmış oldukları çalışmada, çocukluk yıllarında maruz kalınan travmanın çift uyumu üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Young Moon ve arkadaşları’nın (2019) yaptığı çalışmada, çocukluk çağından travmaya maruz kalmış anne babalar, çocukluk çağı travmaya maruz kalmamış anne babalara göre, yakın kişilerarası ilişki ve psikiyatrik sağlık konusunda daha çok problemle karşılaştıkları saptanmıştır. Çelebi ve Polat’ın (2019) yapmış oldukları çalışmada, çocukluk çağı travmalarıyla evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Genel olarak mevcut çalışmanın bulgusu literatür ile tutarlıdır (Tablo 2).

Araştırma bulgularına göre daha fazla çocukluk çağı travmasına maruz kalan ebeveynlerde aşırı annelik, geçimsizlik, ev kadınlığı rolünü reddetme artarken, demokratik tutum azalmaktadır. Bu bulguya göre erken dönemdeki travmalar ile aile ve çocuk yetiştirme tutumu olumsuz etkilenmektedir. Aydoğan Arslan'ın (2017) yapmış olduğu çalışmada çocukluk çağı travması toplam ile demokratik tutum, otoriter tutum ve izin verici tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış, çocukluk çağı travması toplam ile aşırı koruyucu tutum arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Birlik'in (2019) yapmış olduğu çalışmada, çocukluk çağı travmalarıyla demokratik ebeveyn tutumu arasında olumsuz bir ilişkinin olduğu, buna karşın çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinin tüm boyutları ile otoriter tutum arasında olumlu bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ezen ve Açıkgöz'ün (2017) yapmış oldukları çalışmada, Çocukluk çağında travma mağduru olan annelerin kendi çocuklarına daha fazla travma davranışlarında buldukları bulunmuştur. Özgen'in (2017) yapmış olduğu çalışmada, fiziksel ve duygusal istismarın aşırı koruyucu ve demokratik tutumun oluşmasında, fiziksel istismar ve duygusal ihmalin otoriter tutumun oluşmasında, cinsel istismar, duygusal ihmali ve fiziksel istismarın ise izin verici tutumun oluşmasında önemli etkenler olduğu saptanmıştır. Can ve Beyazıt'ın (2018) yapmış oldukları çalışmada, ebeveynlerin çocukluk çağı travmalarının çocuklarına yönelik istismar riskini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkileyen etmenler olduğu saptanmıştır. Young Moon ve arkadaşları'nın (2019) ebeveynlerle yaptığı çalışmada, çocukluk çağından travmaya maruz kalmış anne babalar, çocukluk çağında travmaya maruz kalmamış anne babalara göre, olumsuz çocuk disiplin uygulamaları arasında direkt bir bağlantı bulunmamasına rağmen, çocukluk çağında travmaya maruz kalmış ebeveynlerin çocukluk çağında travmaya maruz kalmamış ebeveynlere göre daha çok olumsuz disiplin uyguladıkları bulunmuştur. Choi ve arkadaşları'nın (2019) yaptıkları çalışmada, çocukluk yıllarında travmaya maruz kalmış annelerin, çocukları üzerinde travma yarabilecek bir tutum içerisinde olmalarının daha olası olduğu saptanmıştır. Genel olarak literatürde mevcut çalışmanın bulgularını destekleyen çalışmalara rastlanmakla birlikte tam tersini bulgulayan çalışmalara da rastlanmıştır, bu bağlamda çalışmalar arasındaki farklılığın örneklemden kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Tablo 2).

Araştırmanın amacına yönelik oluşturulan ikinci araştırma sorusu 'Çocukluk çağı travmaları toplam puanı iletişim becerileri toplam puanını etkilemekte midir?' sorusunu test etmek için oluşturulmuştur. Araştırma sorusunu test etmek için yapılan regresyon analizleri aşağıda verilmiştir.

Araştırma bulgularına göre çocukluk çağı travması toplam, iletişim becerileri toplam düzeyini azaltmaktadır. Bu bağlamda, ailede olumlu iletişimin, özellikle çocukların problemlerini anlayabilmek açısından etkisinin önemli olduğu düşünülmektedir. Çocukların sosyal hayatlarında sergiledikleri tavır, içselleştirdikleri tutumları ve davranış kalıpları aile içerisindeki iletişimin ve etkileşimin bir yansımasıdır. Dolayısıyla olumlu iletişim ortamından yoksun bir aile içerisinde yetişen çocuklarda psikolojik açıdan ve iletişimsel yönden gelişmelerinde aksaklıklar ortaya çıkmaktadır (Güleç, 2018). Aile içindeki olumsuz etkilim sonucu bireyde çocukluk çağı travmaları gelişebilir (Helvacı Çelik ve Hocoğlu, 2018). Dolayısıyla çocukluk çağı travmalarının iletişim becerilerini olumsuz etkilediği, bu bağlamda düşünüldüğünde gayet anlaşılır olmaktadır (Tablo 3).

Araştırmanın amacına yönelik oluşturulan üçüncü araştırma sorusu ‘Çocukluk çağı travmaları toplam puanı çift uyum toplam puanını etkilemekte midir?’ sorusunu test etmek için oluşturulmuştur. Araştırma sorusunu test etmek için yapılan regresyon analizleri aşağıda verilmiştir.

Araştırma bulgularına göre çocukluk çağı travması toplam çift uyum toplam düzeyini azaltmaktadır. Literatür incelendiğinde; mevcut çalışmayı destekleyecek nitelikte çocukluk çağı travmalarının çift uyumunu olumsuz etkilediği görüşü ile benzerlik göstermektedir (Güneş ve ark., 2016). ÇÇTÖ toplam puanı ÇUÖ toplam puanını olumsuz yönde etkilemektedir (Sevinç, 2020). Başka bir çalışmada da çocukluk çağındaki travmatik yaşantıların evlilik ilişkisinin olumsuz etkilenmesine dolayısı ile boşanma ile sonuçlanmasına sebep olduğu belirlenmiştir (Whisman, 2006). Yapılan çalışmalar mevcut araştırmayı desteklemektedir (Tablo 3).

Araştırmanın amacına yönelik oluşturulan dördüncü araştırma sorusu ‘Çocukluk çağı travmaları toplam puanı, aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları alt boyutları (aşırı annelik, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik ve sıkı disiplin)’nı etkilemekte midir?’ sorusunu test etmek için oluşturulmuştur. Araştırma sorusunu test etmek için yapılan regresyon analizleri aşağıda verilmiştir.

Araştırma bulgularına göre çocukluk çağı travması toplam aşırı annelik düzeyini artırmaktadır. Literatürde çok az çalışma olduğu görülmüş, Özgen’in yaptığı çalışmada (2017) Fiziksel istismar ve fiziksel ihmal düzeyi arttıkça aşırı koruyucu tutum düzeyinde azalma olduğu belirtilmiştir (Tablo 3).

Araştırma bulgularına göre çocukluk çağı travması toplam demokratik tutum ve eşitlik tanıma düzeyini azaltmaktadır. Özgen’in yaptığı çalışmada (2017) Duygusal istismar ve fiziksel istismar düzeyi arttıkça demokratik tutum düzeyi de artmakta ve fiziksel ihmal düzeyi arttıkça demokratik tutum düzeyi’nin de azalmakta olduğunu belirtmiştir (Tablo 3).

Araştırma bulgularına göre çocukluk çağı travması toplam ev kadınlığı rolünü reddetme düzeyini artırmaktadır. Literatür incelendiğinde; çok az araştırma olduğu bulunmuş olup, Dengizek’in (2015) yaptığı çalışmada çocukluğunda cinsel istismara maruz kalmış annelerin ev kadınlığı rolünü reddettikleri bulunmuştur. Genel anlamda çocukluk çağı travmaları bireyi biyopsikososyal açılardan olumsuz etkileyip, kişinin kendisini gerçekleştirmesine ve sosyal becerilerinin gelişmesine olumsuz etkilerde bulunup, ileriki hayatında ve aile ortamında problemler yaşamasına sebep olabilmektedir. Bu bağlamda bu durumun kişinin kendisinden beklenileni yapma konusunda kendisini eksik hissetmesine ve aile içerisinde sağlıklı ilişkiler kuramamasına sebebiyet verip kişinin kendi rolünü gerçekleştirmeyi reddebileceği düşünülmektedir (Tablo 3).

Araştırma bulgularına göre çocukluk çağı travması toplam geçimsizlik düzeyini artırmaktadır. Kaplan ve ark. (1999) çocukluk yıllarında fiziksel ihmal ve istismar ile karşılaşmış bireylerin sosyal ilişkilerinin bu durumdan olumsuz etkilendiği yakınlık kurmakta zorlandıkları, çatışmalı, duygusal yoğunluğun düşük, yoğun öfke ve istismar davranışı içeren ilişkiler kurduklarını saptamıştır (Tablo 3).

Araştırma bulgularına göre çocukluk çağı travması toplam sıkı disiplin düzeyini artırmaktadır. Özgen'nin yaptığı çalışmada (2017) Duygusal ihmal ve fiziksel ihmal düzeyi arttıkça otoriter tutum düzeyi'nin de arttığını belirtmiştir. Bunun aksine, fiziksel istismar, duygusal ihmal ve cinsel istismar düzeyleri arttıkça da izin verici tutum düzeyi'nin arttığını belirtmiştir (Tablo 3).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ebeveynlerin çocukluk çağı ruhsal travmalarının, çift uyumlarına, aile içi iletişim becerilerine ve aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini ve değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlar aşağıda belirtildi:

Çocukluk çağı travması toplam puanı iletişim becerileri toplam puanını, çift uyumu toplam puanını, aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ölçeği alt boyutarından demokratik tutum ve eşitlik tanıma puanını azaltmakta, aşırı annelik, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik ve sıkı disiplin puanını ise artırmaktadır.

Sonuç olarak, ebeveynlerin çocukluk çağı travmaları, bireylerin ilerleyen yıllarda da aile/sosyal yaşantısını olumsuz olarak etkileyebilmekte ve bir kısır döngü olarak kendi çocuklarına karşı da olumsuz tutumlar sergilemelerine sebep olabilmektedir.

Çalışmanın sonuçları doğrultusunda;

Çiftlere çocukluk çağı travmaların olumsuz etkilerine yönelik farkındalıklarını artırmaya yönelik eğitimin verilmesi, gereksinim duyan ebeveynlere travmalarının çözümü için psikiyatrik ve psikoterapi desteğinin verilmesi ve/veya ilgili birimlere yönlendirilmesi,

Çiftlere iletişim becerileri eğitiminin verilmesi,

Çocuk yetiştirme ile ilgili çiftlere eğitim verilmesi,

Çiftlere aile hayatı hakkında eğitim verilmesi,

Çiftlere çocukların gelişimi doğrultusunda çocuklarla sağlıklı iletişim konusunda eğitim verilmesi.

Bu çalışmanın farklı örneklem gruplarında tekrarlanması önerilebilir.

ETİK KURUL ONAYI:

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesinin hazırlanması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması aşamalarının tamamında etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde *Gelişim ve Psikoloji Dergisi* Yayın Kurulunun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Bu çalışmanın *Gelişim ve Psikoloji Dergisi* dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim. Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Araştırma için Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulunun 01.12.2021 tarih ve 178 numaralı kararı ile etik kurul izni alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Abalı, C. (2017). *Çocukluk çağı travmalarının evlilik uyumu ve yaşam kalitesi üzerindeki etkisi*. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Abukan, B. (2020). Çocukluk çağı travmalarının koruyucu aile içinde sağaltımı üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), 241-260. Doi:10.33417/tsh.681892.
- Akgün, R., & Uluocak, G.P. (2010). Evlilikte etkili iletişim ve problem çözme: bir toplum merkezindeki kadınlarla gerçekleştirilen grup çalışması. *Aile ve Toplum*, 6(23):9-21. Doi:10.21560/spcd.65009.
- Allendorf, K., & Ghimire, D.J. (2012). Determinants of marital quality in an arranged marriage society. *Social Science Research*, 42(1), 59-70.
- Alkan Ersoy, Ö., Kurtulmuş, Z., & Çürük Tekin, N. (2014). Aile çocuk eğitim programının annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına ve ev ortamını düzenlemelerine etkisinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3), 1077-1090.
- Alpaslan, A.H. (2014). Çocukluk döneminde cinsel istismar. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 15(2), 194-201. Doi:10.18229/ktd.64802
- Alpgan, Ö., Kara, T., & Yılmaz, S. (2018) Ebeveyn tutumlarının çocukların okula hazır olma durumuna etkisi ve ilişkili faktörler. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 14(4), 408-414. Doi:10.4274/BTDMJB.20180326021029.
- Arslan, G., & Balkıs, M. (2016). Ergenlerde duygusal istismar, problem davranışlar, özyeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki. *Sakarya University journal of Education*, 6(1), 8-22. Doi: <http://dx.doi.org/10.19126/suje.35977>
- Atan, A., & Buluş, M. (2020). Aile iletişim becerileri psikoeğitim programının eşlerin iletişim becerilerine ve çift uyumuna etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 255-288. Doi: 10.17152/gefad.523779.
- Aunola, K., & Nurmi, J. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76(6), 1144-1159.
- Aydoğan Arslan S. (2017). *Ebeveynlerin çocukluk çağı örselenme yaşantısı ve bazı demografik özellikleri ile çocuk yetiştirmeye yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tarsus/Mersin.
- Bakhshi, H., Mohammad, A., & Khodadadizadeh A. (2007). Correlation between marital satisfaction and depression among couples in rafsanjan. *Journal of Inflammatory Diseases*, 11(2), 37-43.
- Bal, F., & Gülgör, F. (2019). Evli bireylerde çocukluk çağı travmanın incelenmesi. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*. 5(16), 304-313. Doi:[10.31576/smryj.226](https://doi.org/10.31576/smryj.226)
- Başay, A.C., & Öğretir Özçelik, A.D. (2018). "Kaşağı" adlı hikayenin aile içi iletişim ve iletişim çatışmaları açısından incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6 (1), 429-456.

- Bayraktaroğlu H.T., & Çakıcı E.T. (2017). Psychometric properties of revised form dyadic adjustment scale in a sample from north cyprus. *International Journal of Educational Science*, 19 (2,3), 113-119. Doi: 10.1080/09751122.2017.1393954.
- Birlik, E. (2019). Ebeveynlerin Çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 77, 111-126.
- Buluş, M., Atan, A., & Erten Sarıkaya, H. (2017). Etkili iletişim becerileri: bir kavramsal çerçeve önerisi ve ölçek geliştirme çalışması. *International Online Journal of Educational Sciences*, 9(2), 575-590. Doi: 10.35452/caless.2020.13.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., & Köklü, N. (2018). *Sosyal bilimler için istatistik*. Pegem Akademi. Ankara.
- Callender, K.A., Olson, S.L., Choe, D.E., & Sameroff, A.J. (2011). The effects of parental depressive symptoms, appraisals, and physical punishment on later child externalizing behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40(3), 471-483.
- Can, G., & Beyazıt, U. (2018). Çocuk istismarı potansiyelini yordayan faktörlerin incelenmesi. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 8(1), 87-99.
- Choi, K.W., Houts, R., Arseneault, L., Pariante, C., Sikkema, K.J., & Moffitt, T.E. (2019). Maternal depression in the intergenerational transmission of childhood maltreatment and its sequelae: Testing postpartum effects in a longitudinal birth cohort. *Dev Psychopathol*, 31(1), 143-156.
- Çelebi, B.M., & Polat, A. (2019). Çocukluk çağı travmatik yaşantıların, yetişkin bağlanma stillerinin ve psikolojik iyi oluşun evlilik doyumu üzerindeki etkisi. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 29-34.
- Çöp, E., Çengel Kültür, E., & Şensen Dinç, G. (2017). Anababalık tutumları ile dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu belirtileri arasındaki ilişki. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 28(1), 25-32. Doi: 10.5080/u11227
- Dengizek, N. (2015). *Çocukluk döneminde travmaya maruz kalmış kişilerin yetişkinlik döneminde sergiledikleri ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi*. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Dereboy, Ç., Şahin Demirkaya, E., Şakiroğlu, M., & Şafak Öztürk, C. (2018). *Çocukluk çağı travmalarının, kimlik gelişimi, duygu düzenleme güçlüğü ve psikopatoloji ile ilişkisi*. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 29(3), 147-53.
- Dereli, E., & Dereli, B.M. (2017). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1):227-258.
- Doğruer, N. (2019). *Çocukluk çağı travma yaşantılarına sahip ebeveynlerde psikolojik dayanıklılık ve affetme*. Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikolojik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Durğun, A. (2016) Aile içi problemler ve çözüm önerileri. *Mehir Aile Dergisi*, 1:83-95.

- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N., & Alpkan, R.L. (2005). Evlilik uyumu. *Düşünen Adam*, 18(1), 39-47.
- Ezen, M., & Açıkgöz, A. (2017). Çocukların örselenmesine annelerin örselenme yaşantısının etkisi. *Kocaeli Medical J*, 6(3), 13-21.
- Erdoğan Taycan, S., & Çepik Kuruoğlu, A. (2013). Evlilik uyumu ile bağlanma stileri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24, 2-9.
- Geçkil, E. (2017). Çocuklarda fiziksel istismar ve hemşirelik yaklaşımı. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(1), 129-139.
- Gönener, H. (2010). Zihinsel engelli çocuklarda ihmal-istismar ve hemşirelik bakımı. *Journal of Experimental and Clinical Medicine*, 27(4), 137-143. Doi:10.5835/jecm.v27i4.1348
- Gördeles Beşer, N., Baysan Arabacı, L., Uzunoğlu, G., Bilaç, Ö., & Ozan, E. (2019). Suça itilmiş ergenlerde ebeveyn tutumu ve çocukluk çağı travmalarının belirlenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 22, 219-227. Doi: 10.5505/kpd.2019.94834.
- Güleç, V. (2018). Aile ilişkilerinin sosyal medyayla birlikte çöküşü. *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 2(2), 105-120. Doi: 10.17932/IAU.EJNM.25480200.
- Günay, A.R., & Erdem, A. (2021). Evlilik uyumu, çocuk yetiştirme tutumu ve aile işlevselliği arasındaki ilişki. *Akev Akademi Dergisi*, 86:144-165.
- Güneri Yöyen, E. (2017). Çocukluk çağı travması ve benlik saygısı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 268-269. Doi: 10.24289/ijsser.274033.
- Güneş, M., Selcuk, H., Demir, S., Okan İbiloğlu, A. Bulut, M., Kaya, M.C., Yılmaz, A., Atli, A., & Aytakin, S. (2016). Çocuk evliliği yapan kadınlarda çift uyumu ve çocukluk çağı ruhsal travması. *Journal of Mood Disorders*, 6(2), 63-70. Doi: 10.5455/jmood.20160425100345.
- Güzel, HŞ., & Arkar, H. (2018). İçedişa yönelim sorunları ile mizaç, aile işlevleri ve yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 19(3), 290-299. Doi: 10.5455/apd.276606.
- Han Alpay, E., Aydın, A., & Bellur, Z. (2017). Çocukluk çağı travmalarının depresyon ve travma sonrası stres belirtileri ile ilişkisinde duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolü. *Klinik Psikiyatri*, 20, 218-226. Doi: 10.5505/kpd.2017.98852.
- Haapasalo, J., & Pokela, E. (1999). Child-rearing and child abuse antecedents of criminality. *Agression and Violent Behavior*, 4(1), 107-127.
- Haris, F., & Kumar, A. (2018). Marital satisfaction and communication skills among married couples. *Indian Journal of Social Research*, 59(1), 35-44.
- Haylı, Ç.M., & Gökdoğan, M.R. (2019). Aile içi şiddet. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(63):632-635.

- Hecker, T., Boettcher, V.S., Landolt, M.A., & Hermenau, K. (2019). Child neglect and its relation to emotional and behavioral problems: a cross-sectional study of primary school-aged children in tanzania. *Development and Psychopathology*, 31(1), 325–339.
- Helvacı Çelik, F.G., & Hocoğlu, Ç. (2018). Çocukluk çağı travmaları: bir gözden geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8(4), 495-711. Doi: 10.31832/smj.454535.
- Kaplan, S.J., Pelcovitz, D., & Labruna V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: a review of the past 10 years part I: Physical and Emotional Abuse and Neglect. *Journal of the American Academy of Child, Adolescent Psychiatry*, 38(10), 1214-1222. Doi: [10.1097/00004583-199910000-00009](https://doi.org/10.1097/00004583-199910000-00009).
- Karal, E., & Atak, H. (2022). Çocukluk çağı ruhsal travmaları üzerine kavramsal bir çalışma. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 82-103.
- Kazan, H., & Sarısoy, S. (2021). Anne-çocuk ilişkisi bağlamında okul öncesi dönemde iletişim becerileri üzerine bir araştırma. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 441-472.
- Kendir, M.E., & Demirli, C. (2016) Evlilik doyumu üzerinde anne baba tutumunun etkisinin incelenmesi. *Education Sciences*, 11(3), 96-113.
- Kıvrak, Y., Gey, N., Kıvrak, H.A., Kokaçya, M.H., Çöpoğlu, Ü.S., & Arı, M. (2015). Kadına yönelik eş şiddeti, çocukluk çağı travmaları, depresyon ve yaşam kalitesi: toplum temelli çalışma. *Anadolu Psikiyatri Derg*, 16(5), 314-322.
- Koolae A.K., Adibrad, N., & Sedgh Poor, B.S. (2010). The comparison of relationship beliefs and couples burnout in women who apply for divorce and women who want to continue their marital life. *Iranian Journal of Psychiatry*, 5(1), 35-39.
- Maccoby, E.E., & Jacklin, C.N. (1980). Sex differences in aggression: a rejoinder and reprise. *Child Development*, 51 (4), 964-980.
- Öngider Gregory, N. (2016). Boşanma mı yoksa çocuk için evliliği sürdürmek mi? çocuğun psikolojik uyumu açısından önemli bir soru. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8(3), 275-289. Doi:10.18863/pgy.238189.
- Örsel, S., Karadağ, H., Kahiloğulları, K.A., & Aktaş, A.E. (2011) Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 12(2), 130-136.
- Özbey, S. (2012). Ebevenlerin evlilik uyumu ve algıladıkları sosyal destek ile altı yaş çocuklarının problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 43-62.
- Özdemir, G., Gökdağ, R., & Neslihanoglu, S. (2019). Sosyal medyada emoji kullanımını ve anlamlandırılması: anadolu üniversitesi iletişim bilimleri fakültesi Örneği. *Journal of Selcuk Communication*, 12(1), 425-443. Doi: 10.18094/josc.414605.

- Özgen, H. (2017). *Çocukluk çağı ruhsal travmalarının ebeveyn tutumları üzerindeki yordayıcılığı*. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özgentürk, İ. (2014) Çocuk istismarı ve ihmal. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 266-267. Doi: [10.14687/ijhs.v11i2.2943](https://doi.org/10.14687/ijhs.v11i2.2943).
- Öztürk, A. (2020) Çocuğa kötü muamelenin psikolojik ve gelişimsel sonuçlarını önlemek. *Türk J Child Adolesc Ment Health*, 27(1), 7-19. DOI: 10.4274/tjcamh.galenos.2020.47955.
- Poorbaferani, Z., Mazaheri M.A., & Hasanzadeh, A. (2018). Life satisfaction, general self-efficacy, self-esteem, and communication skills in married women. *Journal of Education and Health Promotion*, 7, 173.
- Patock Peckham, J.A., Beltom, D.A., Ardenne, K.D., et al. (2020). Dimensions of childhood trauma and their direct and indirect links to PTSD, impaired control over drinking, and alcohol-related-problems. *Elsevier*, 12, 1-10.
- Pelendecioğlu, B., & Bulut, S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 49-62.
- Polat, K., & İlhan, T. (2018). Evli bireylerde çift uyumu ve bazı psikolojik belirtilerin benliğin farklılaşması açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50), 87-115.
- Rajabizadeh, G., Rajabizadeh, Z., Moghadam, S.S., & Vafadoost, Z. (2019). The relationship between dysfunctional attitudes and communication skills of women with an addicted husband on the verge of divorce. *Addict Health*, 11(1), 51-57.
- San Cristobal, P., Santelices, M.P., & Miranda Fuenzalida, D.A. (2017). Manifestation of trauma: The effect of early traumatic experiences and adult attachment on parental reflective functioning. *Frontiers in Psychology*, 8(449), 1-9.
- Saydam, R.B., & Gençöz, T. (2005) Aile ilişkileri, ebeveynin çocuk yetiştirme tutumu ve kendilik değerinin gençler tarafından belirtilen davranış problemi ile olan ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 61-74.
- Sevinç, P. (2020). *Çocukluk çağı travmaları ve affetmenin evlilik uyumu ile ilişkisi*. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Shahi, A., Ghaffari, I., & Ghasemi, K. (2011). Relationship between mental health and marital satisfaction. *Journal of Kermanshah University of Medical Sciences*, 15(2), 119-126.
- Shamshirgaran, M., & Homaei, R. (2018) Investigation of relationship between relationship skills and its components with couple burnout in married employees in nıdc ahvaz. *Rooyesh-e-Ravanshenasi J*, 7(1), 111-134.
- Smetana, J.G. (1988). Adolescents' and parents' conceptions of parental authority. *Child Development*, 59(2), 321-335.

- Soylu, Y., & Kağnıcı, D.Y. (2015) Evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma Çözme Stilllerine Göre Yordanması. *Turkish Psychological Counseling ad Guidance Journal*, 5(43):44-54.
- Şafak Öztürk, C., & Akar, H. (2014) Evli çiftlerde evlilik uyumu ve cinsel doyum arasındaki ilişkiler. *Sempozyum*, 1(3):16-23.
- Şanlı, D., & Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 31-48.
- Şar, V., Öztürk, P. E., & İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 32(4), 1054-1063.
- Tao, J, He, K., & Xu, J. (2021). The mediating effect of self-compassion on the relationship between childhood maltreatment and depression. *J Affect Disord*, 291:288-293.doi: 10.1016/j.jad.2021.05.019.
- Tönbül, Ö. (2019) Aile eğitimi programının annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1):46-72.
- Tunç, P. (2020) Çocukluk çağı travması ile bozulmuş yeme tutumları ilişkisinde ebeveynye Bağlanmanın Düzenleyici Rolünün İncelenmesi. *Turk J Child Adolesc Ment Health*, 27(2):75-84. Doi: 10.4274/tjcamh.galenos.2020.03521.
- Türkkan, T., & Odacı, H. (2018) Liseli Ergenlerde Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının cinsiyet, gelir düzeyi ve ebeveyn eğitim durumuna göre incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(1): 71-85.
- Ulusoy, M.D., Özcan Demir, N., & Göngür Baran, A. (2005) Ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ve ergen problemleri: Ankara ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3):367-386.
- Ümmet, D. (2017). Üniversite mezunu evli bireylerin evlilik algıları üzerine metaforik bir inceleme. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 205-235. Doi:[10.23863/kalem.2017.81](https://doi.org/10.23863/kalem.2017.81).
- Ünal, Ö., & Akgün, S. (2022). Evlilikte çatışma çözme stillerinin evlilik uyumu ve doyumunu ile ilişkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(3), 322-330.
- Vaughn, B.E., Block, J.H., & Block, J. (1988). Parental agreement on child rearing during early childhood and the Ppsychological characteristics of adolescents. *Child Development*, 59(4), 1020-1033.
- Whisman, M.A. (2006). Childhood trauma and marital outcomes in adulthood. *Personal Relationships*, 13(4), 375–386. Doi: [10.1111/j.1475-6811.2006.00124.x](https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2006.00124.x).
- Yalçın, F., & Türkünlü, A. (2011). Algılanan ana-baba davranışları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 717-735.

- Yaşar, Z.F., & Akduman, G.G. (2007). Çocuk ihmali-istismarı ve adli diş hekimliği. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(5), 389-394.
- Yeşilbaş, H. (2016). Sağlıkta şiddete genel bakış. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetim Dergisi*, 1(3), 45. Doi: 10.5222/SHYD.2016.044
- Yıldız, Y., Kaçar, M., Albayrak, E., Çalabođlu, T., Çakmak, S., & Bayraktar, T. (2017). Çocuk ihmali ve istismarı hakkında ilköğretim öğretmenlerinin bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. *Van Tıp Derg*, 24(4), 303-309. Doi: 10.5505/vtd.2017.99609
- Yılmaz, Ş.N., & Karaaziz, M. (2023). Şiddet ve saldırgan davranışta çocukluk çağı travmalarının rolü. *MEYAD Akademi*, 4(1), 80-94.
- Young Moon, K., Lee, S.Y.I., Lee, A.R., et al. (2019). Perception of child abuse and child disciplinary practice among adults abused as children: comparison to general population. *J Korean Acad Child Adolesc Psychiatry*, 30(2), 57-65.
- Yumuşakkaya, E (2022). *Çocukluk çağı travmaları ile özşevkat arasındaki ilişki*. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yunus Tozan, S. (2019). *Çocukluk çağı travmalarının evlilik uyumu ve evlilik doyumuna etkisi*. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Zare Baghbidi, M., & Etemadifard, A. (2020). Determining the mediating role of communication skills in the relationship between alexithymia and marital burnout of divorce client couples in yazd. *Quarterly Social Psychology Research*,10(38), 135–150.

EXTENDED ABSTRACT

The Effect of Parents' Childhood Psychological Trauma on Their Marital Adjustment, Communication Skills, Family Life and Child-Rearing Attitudes

Introduction

This research was conducted as a descriptive correlational and cross-sectional study between January 2022 and February 2022 to determine the childhood psychological traumas of parents on their adjustment, communication skills, family life, and child-rearing attitudes.

Methods

The research population consisted of married parents with children who met the inclusion criteria and were living in the Cevizli neighborhood of Maltepe district of Istanbul, Türkiye. The sample size was determined as 384 (384,16) parents using the sample size formula for unknown population. The research was completed with a total of 407 parents, including 211 females and 196 males. Maltepe, a district of middle socio-economic status, was selected from 39 districts relying on the sample size determined for the study based on the "Knowledge-Focused Global Competitiveness Project in Istanbul" carried out in 2012. Among the neighborhoods in this district, Cevizli and the Cevizli Family Health Centre (FHC) was determined using the drawing lots method. An application was made to the Istanbul Provincial Health Directorate to collect data in Cevizli FHC; however, it was rejected due to the COVID-19 pandemic. Therefore, the data were collected in a face-to-face manner on the street in the Cevizli neighborhood of Maltepe district. The following inclusion criteria were established: being open to communication, being mentally competent, volunteering to participate in the study, being married, and having children. As for the exclusion criteria, those who did not meet the inclusion criteria, those who were living in different neighborhoods and districts, and those who ticked two or more options for each question were excluded from the study. The data were collected using a Personal Information Form, the Childhood Trauma Questionnaire, Communication Skills Scale, the Revised Dyadic Adjustment Scale, the Parental Attitude Research Instrument. The data were analysed using the SPSS 22.0 statistical software. Frequencies and percentages were used to determine the sociodemographic characteristics of parents participating in the study. Means and standard deviations were used to analyze the scales. The relationships between the dimensionsdetermining the scale levels of the parents were examined with regression analyzes for Pearson correlation and effectiveness levels. The descriptive characteristics of the parents were presented in percentages. Cohen's d and Eta squared (η^2) measures were used to calculate the effect size. The research has the following limitations: 1) This research is limited to the information obtained from married parents with

children living in the Cevizli neighborhood of Maltepe district in Istanbul, and 2) The childhood psychological trauma scale examined in the study is limited to items measured by the communication skills scale, the renewed dyadic adjustment scale, and the family life and child-rearing attitudes scale.

Results

When the distribution of parents according to sociodemographic characteristics was examined, it was found that 51.8% of the participants (n=211) were female, 36.1% (n=147) were 31-40 years old, 51.6% (n=210) were middle-income, 35.4% (n=144) were high school graduates, 34.6% (n=141) of their spouses had high school education, 23.1% (n=96) had a marriage between 11-15 years, 38.3% (n=156) had two children, 41% (n=167) chose other, 69.8% (n=284) were working, 35.6% (n=145) chose other for the spouse job, 63.9% (n=260) had a working spouse, 47.4% (n=193) were married by agreement, and 44.2% (n=180) had a marriageable age of 21-25. 49.6% (n=202) spent their childhood in a province, 97.5% (n=397) had no mental problems and 98% (n=399) of their spouses had no mental problems. When the correlation relationship between the scale scores is examined, a $r=-0.606$ negative mean between total score of communication skills and total score of childhood trauma ($p=0.000<0.05$), $r=-0.582$ negative mean between total score of dyadic adjustment and total score of childhood trauma ($p=0.000<0.05$), between score of excessive motherhood and total score of childhood trauma, $r=0.21$ positive very weak ($p=0.010<0.05$), between score of democratic attitude and recognition of equality and total score of childhood trauma $r=-0.306$ negative weak ($p=0.000<0.05$), home $r=0.272$ positive weak ($p=0.000<0.05$) between score of rejecting the role of femininity and total score of childhood trauma, $r=0.243$ positive very weak between score of incompatibility and total score of childhood trauma ($p=0.000<0.05$), strict discipline $r=0.266$ positive weak ($p=0.000<0.05$) correlation was found between total score of communication skills and total score of childhood trauma. When the regression relationship between the scale scores is examined, the regression analysis performed to determine the cause-effect relationship between total score of childhood trauma and total score of communication skills was found to be significant ($F=234.640$; $p=0.000<0.05$). The total change in the total score of communication skills is explained by the total score of childhood trauma at a rate of 36.5% ($R^2=0.365$). Childhood trauma reduces the total score of communication skills ($\beta=-1.095$). Regression analysis performed to determine the cause-effect relationship between the total score of childhood trauma and total score of dyadic adjustment was found to be significant ($F=207,683$; $p=0.000<0.05$). The total change in the total score of dyadic adjustment is explained by the total score of childhood trauma at a rate of 33.7% ($R^2=0.337$). Childhood trauma reduces the total score of dyadic adjustment ($\beta=-0.531$). The regression analysis performed to determine the cause-effect relationship between the total score of childhood trauma and score of excessive motherhood was found to be significant ($F=18,754$; $p=0,000<0.05$). The change in the score of excessive motherhood is explained by the total score of childhood trauma at a rate of 4.2% ($R^2=0.042$). Childhood trauma increases the score of excessive motherhood ($\beta=0.170$). The regression analysis performed to determine the cause-effect relationship between total score of childhood trauma and score of democratic attitude and recognition of equality was found to be significant ($F=41.957$; $p=0.000<0.05$). The change in

the score of democratic attitude and recognition of equality is explained by the total score of childhood trauma at a rate of 9.2% ($R^2=0.092$). Childhood trauma reduces the overall level of democratic attitudes and equality recognition ($\beta=-0.129$). The regression analysis performed to determine the cause-effect relationship between total score of childhood trauma and score of rejection of the housewife role was found to be significant ($F=32,298$; $p=0,000<0.05$). The change in the score of rejection of the role of housewife is explained by the total score of childhood trauma at a rate of 7.2% ($R^2=0.072$). Childhood trauma increases the score of housewife role rejection ($\beta=0.176$). The regression analysis performed to determine the cause-effect relationship between total score of childhood trauma and score of incompatibility was found to be significant ($F=25.503$; $p=0.000<0.05$). The change in the score of incompatibility is explained by the total score of childhood trauma at a rate of 5.7% ($R^2=0.057$). Childhood trauma increases the score of incompatibility ($\beta=0.080$). The regression analysis performed to determine the cause-effect relationship between total score of childhood trauma and score of strict discipline was found to be significant ($F=30,873$; $p=0.000<0.05$). The change in the score of strict discipline is explained by the total score of childhood trauma at a rate of 6.9% ($R^2=0.069$). Childhood trauma increases the overall score of strict discipline ($\beta=0.188$).

Conclusion

Parents' childhood trauma may negatively affect individuals' family and social life in the following years and may cause them to exhibit negative attitudes towards their own children in a vicious circle.

Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Dijital Oyun Bağımlılığı ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Değerlendirilmesi¹

Evaluation of Digital Game Addiction and Perceived Social Support Level in Medical School Students

Ezgi YÜCEL

Sorumlu yazar, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, drezgiyucel@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0001-9359-3877

Ali KILINÇ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, akilinc@ogu.edu.tr,
ORCID ID:0000-0002-0577-8570

Selva Dilan GÖLBAŞI KOÇ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, selvadilangolbasi@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-9567-3544

Alaettin ÜNSAL

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, alaattin@ogu.edu.tr,
ORCID ID: 0000-0001-8353-1605

Didem ARSLANTAŞ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, adidem@ogu.edu.tr,
ORCID ID: 0000-0002-5263-3710

Geliş tarihi/Received: 07.09.2022 Kabul tarihi/Accepted: 11.07.2023 Yayın tarihi/Published: 25.08.2023

ÖZ

Psikolojik bağımlılıklar arasında yer alan internet ve oyun bağımlılığı teknolojinin de gelişmesiyle önemli bir sağlık sorunu haline gelmiştir. Alınan sosyal desteğin bağımlılıklarda koruyucu bir etkiye sahip olduğu bildirilmektedir. Çalışmada bir Tıp Fakültesi öğrencilerinin dijital oyun bağımlılık düzeyinin belirlenmesi, ilişkili olduğu düşünülen bazı değişkenlerin incelenmesi ve algılanan sosyal destek düzeyi ile arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amaçlandı. Çalışma Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (ESOGÜ) Tıp Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan kesitsel tipte bir araştırmadır. Tıp fakültesinde toplam 1583 öğrenci öğrenim görmekte olup çalışmada tamamına ulaşılması hedeflendi. Çalışma verilerinin toplanması için literatürden de faydalanılarak hazırlanan anket formu 'Google Formlar' çevrim içi platformuna yüklendi. Anket formu Facebook ve Whatsapp aracılığı ile öğrencilere ulaştırıldı. Çalışmaya onam verip anket formu dolduran toplam 998 (%63,04) öğrenciye ulaşıldı. Öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı düzeyi Üniversite Öğrencileri için Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (ÜODOBÖ) ve algılanan sosyal destek düzeyi Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) ile değerlendirildi. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirildi. Analizlerde; Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis analizi, Spearman korelasyon analizi ve doğrusal regresyon analizi kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık değeri olarak $p \leq 0,05$ kabul edildi. Çalışma grubunu 493 (%49,4) kadın, 505 (%50,6) erkek oluşturdu. Öğrencilerin yaşları 17-39 arasında değişmekte olup ortalama $21,27 \pm 2,214$ yıl idi. Öğrencilerin ÜODOBÖ'den aldıkları puanlar 21-105 arasında değişmekte olup ortalama $38,46 \pm 18,446$

¹ **Önerilen Atıf/Suggested Citation:** Yücel, E., Kılınç, A., Gölbaşı Koç, S.D., Ünsal, A. & Arslantaş, D. (2023). Bir Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Dijital Oyun Bağımlılığı ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Değerlendirilmesi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 4(7), 28-43.

(ortanca:34) puan bulundu. Erkeklerde, prelinik sınıflarda, geniş aile tipine sahip olanlarda, dijital oyunla tanışma yaşı 7 ve altı olanlarda, sürekli oynadığı bir dijital oyun oynadığını bildirenlerde, çevrim içi çok kişilik oyun oynayanlarda, düzenli fiziksel aktivite yapmayanlarda ve herhangi bir sosyal etkinliğe katılmayanlarda dijital oyun bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğu bulundu (her biri için $p \leq 0,05$). Öğrencilerin günlük dijital oyun oynama süreleri arttıkça dijital oyun bağımlılığı düzeyleri de artmaktadır ($p \leq 0,05$). Öğrencilerin ÇBASDÖ'den aldıkları puanlar 12-84 arasında değişmekte olup ortalama $59,98 \pm 17,94$ (ortanca:62) puan idi. DOBÖ ve ÇBASDÖ'den alınan puanlar arasında negatif yönde zayıf bir ilişki saptandı ($r = -0,181$, $p < 0,001$). Çalışmamızda öğrencilerin dijital oyun bağımlılık düzeyi düşük bulundu. Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyi düşük olanlarda, dijital oyunlarla erken yaşta tanışanlarda ve sosyal etkinliklere katılmayanlarda dijital oyun bağımlılığı daha yüksek idi. Aile, arkadaş ve yakın çevrenin sosyal desteğinin olumlu sağlık etkileri bağımlılıkların azaltılmasında önem taşımaktadır. Ayrıca fiziksel ve sosyal aktivitelerin artırılması, dijital cihazların erken yaşlardan itibaren kontrollü ve sınırlı şekilde kullanımının sağlanması da faydalı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Dijital oyun, bağımlılık, dijital oyun bağımlılığı, sosyal destek, tıp fakültesi

ABSTRACT

Internet and gaming addictions, which are among psychological addictions, have become important health problems with the development of technology. Social support is reported to have a protective effect on addictions. The study aimed to determine the level of digital game addiction among medical students, examine some related variables, and evaluate the relationship between digital game addiction and the level of perceived social support. The study is a cross-sectional study conducted on the students of Eskisehir Osmangazi University (ESOGU) Faculty of Medicine. A total of 1583 students are studying at the Faculty of Medicine, and the study aimed to reach all of them. In order to collect the data, a questionnaire form prepared in line with the literature was uploaded to the online platform "Google Forms". The questionnaire form was delivered to the students via Facebook and Whatsapp. A total of 998 (63.04%) students accepted to participate in the study and completed the questionnaire. The digital game addiction level of students was assessed using the Digital Game Addiction Scale for University Students (DGASUS), and the perceived social support level was assessed using the Multidimensional Perceived Social Support Scale (MSPSS). The Shapiro-Wilk test evaluated the conformity of the data to normal distribution. Mann Whitney U test, Kruskal Wallis analysis, Spearman correlation analysis, and linear regression analysis were used. A statistical significance value of $p \leq 0.05$ was accepted. The study group consisted of 493 (49.4%) female students and 505 (50.6%) male students. Their ages ranged from 17 to 39 years, with a mean of 21.27 ± 2.214 years. The scores obtained by the students from the DGASUS ranged between 21 and 105, and the mean score was 38.46 ± 18.446 (median: 34). It was found that the level of digital game addiction was higher in males, preclinical grades, those with an extended family type, those whose age of introduction to digital games was seven years or less, those who reported playing a digital game continuously, those who played online multiplayer games, those who did not engage in regular physical activity, and those who did not participate in any social activity ($p \leq 0.05$ for each). As students' daily digital game playing time increases, their digital game addiction levels also increase ($p \leq 0.05$). The scores obtained by the students from the MSPSS ranged between 12 and 84, and the mean score was 59.98 ± 17.94 (median: 62). A weak negative correlation was found between the scores obtained from DGASUS and MSPSS ($r = -0.181$, $p < 0.001$). In our study, the digital game addiction level of students was found to be low. Digital game addiction was higher in those with low levels of multidimensional perceived social support, those who were introduced to digital games at an early age, and those who did not participate in social activities. The positive health effects of social support from family, friends and close environment are important in reducing addictions. In addition, it may be beneficial to increase physical and social activities and to ensure that digital devices are used in a controlled and limited way starting from an early age.

Keywords: Digital game, addiction, digital game addiction, social support, medical school

GİRİŞ

Teknolojik gelişmelerle birlikte eğitimden sağlığa, iletişimden ulaşımaya birçok alanda kullanılan bilgisayar, cep telefonu ve internet; günlük yaşamın vazgeçilmezleri haline gelmiştir (Ayhan & Köseliören, 2019; Park & Lee, 2012). Teknoloji, birçok alanda kolaylık sağlarken; bireylerin sosyal ilişkilerini, psikolojik ve fiziksel yaşamını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Teknolojilerin hatalı ve aşırı kullanımının özellikle gençlerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olabileceği bilinmektedir (Griffiths, 2013).

Teknolojilerin sağladığı kolaylıkların bireylerde bununla ilişkili bağımlılıklara neden olduğu düşünülmektedir. Bağımlılık; bir maddenin, davranışın kullanımını kontrol edememeye veya kullanımını bırakamamaya neden olan biyopsikososyal bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır (Yayman & Bilgin, 2020a). Teknoloji bağımlılığı ise teknolojinin aşırı, kontrol dışı dürtüsel ve davranışsal kullanımınıdır. İnternet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, akıllı telefon bağımlılığı ve dijital oyun bağımlılığı ilişkili teknolojik bağımlılıklar arasında sayılmaktadır (Tran & Strutton, 2013). Davranışsal bağımlılıklar içerisinde yer alan teknolojik bağımlılıklar yıllar içinde artarak önemli ruh sağlığı sorunu haline gelmiştir (Sayeed, Rasel, Habibullah, & Hossain, 2021). Gençler arasında görülen bu ruh sağlığı problemlerinden biri ise dijital oyun bağımlılığıdır.

Dijital oyun, kişilerin yapay zekaya karşı veya birbirleri ile etkileşime girmesine imkan tanıyan yazılımlar olarak isimlendirilmektedir (Sağlam & Topsümer, 2019). Bu oyunlar 1940'lı yıllardan itibaren kullanıma girmiştir, yaygınlaşması ise 1972 yılında "Odyssey" ve "Atari" ile gerçekleşmiştir ve günümüzde hemen her eve ve cebe girmiştir (Deterding, Khaled, Nacke, & Dixon, 2021). Dijital oyunların yaygınlaşmasında her yerde ve her zaman kullanılacak yeni teknolojik araçlar rol oynamış olup günümüzde 1 milyondan fazla dijital oyun geliştirildiği tahmin edilmektedir (Fuchs, 2007).

Bireylerin içinde bulunduğu sosyal ortam, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu gibi psikolojik faktörler, oyun içi ödüller ve ebeveyn davranışlarının dijital oyun bağımlılığına neden olduğu düşünülmektedir. Motivasyon, güzel vakit geçirmek, eğlence, sosyal etkileşim gibi amaçlarla dijital oyunlara ayrılan sürenin artması, oynamayı bırakamama, temel ihtiyaç ve aktiviteleri geciktirmeye neden olduğunda dijital oyun bağımlılığı haline gelmektedir. Dijital oyunlara ayrılan sürenin artışı kişinin ilişkilerini, eğitimlerini, mesleklerini, insan ve aile ilişkilerini olumsuz yönde etkileyecek sonuçlara neden olabilmektedir (Bhagat, Jeong, & Kim, 2020; Yayman & Bilgin, 2020b). Aşırı dijital oyun oynamanın, akademik performansta, özgüven ve benlik saygısında azalmaya neden olduğu ortaya konmuştur (Toker & Baturay, 2016).

Dijital oyun bağımlılığı ile literatürden de faydalanılarak hazırlanan ve ilişkili olduğu düşünülen faktörler arasında yaş, cinsiyet ve öğrenim durumu gibi bazı sosyodemografik özellikler, mevcut diğer bağımlılıklar (internet bağımlılığı, akıllı telefon bağımlılığı vb.), oyun oynama aracı, internette / bilgisayarda / cep telefonunda geçirilen süre, spor yapma durumu ve kişilik tipleri sayılabilir. Tüm bunların yanı sıra bireyin aile, eş ve arkadaş çevresinden gördüğü sosyal desteğin teknolojik bağımlılıkların gelişmesinde önemli koruyucu faktörlerden biri olduğu bilinmektedir (Anand, 2007; Koepp et al., 1998).

Bireylerin sosyal ilişkileri üzerinden elde ettikleri kazanımlara sosyal destek denmektedir. Sosyal desteğin stres durumlarının oluşmasının engellenmesinde ve zor durumlarla mücadele edilmesinde ve dijital oyun bağımlılığına karşı önleyici bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Sosyal desteğin psikolojik ve fiziksel sorunlarla baş etmede kolaylaştırıcı ve koruyucu etkilerinin de olduğu ortaya konulmuştur (Alyüz, 2020). Kişilerarası iletişim ve sosyal becerileri zayıf olan bireylerin oyun bağımlılığına daha yatkın olmaktadır. Yalnız ve sosyal becerilerden yoksun kişiler yüz yüze iletişimin aksine, çevrim içi etkileşimi tercih ederler. Bu yüzden bu ihtiyaçlarını gidermek ve yalnızlık duygularından kurtulmak için dijital oyun oynamayı tercih ederler (Bhagat et al., 2020; Irmak & Erdoğan, 2016). Algılanan sosyal destek, bireyin zorlu durumlarla başa çıkmasına, stresle baş etmesine, duygusal sıkıntıları hafifletmesine ve genel yaşam kalitesini artırmasına yardımcı olabilir (LaRocco, House, French Jr, & Behavior, 1980). Algılanan sosyal destek, bireylerin stresle başa çıkma yeteneklerini artırabilir, duygusal dengeyi destekleyebilir ve genel sağlığı olumlu etkileyebilir. Bu nedenle,

sosyal destek ağına sahip olmak ve destekleyici ilişkiler kurmak, bireylerin psikolojik ve fiziksel sağlıklarını desteklemek için önemlidir (X. Wang, Cai, Qian, & Peng, 2014).

Günümüzde gençlerin gelişmiş teknolojiyle dijital oyunlara kolay erişimi ve daha fazla oyun oynaması beraberinde dijital oyun bağımlılığını getirmiştir. Dijital oyunların aşırı şekilde oynanması kişilerin sosyal ilişkilerinde olumsuz sonuçlara neden olabilir (Sayeed et al., 2021; Yayman & Bilgin, 2020b). Yapılan çalışmalarda dijital oyun bağımlılığı sıklığının, üniversite öğrencileri arasında %0,6-15,0 arasında değiştiği bildirilmektedir (Calado, Alexandre, & Griffiths, 2017; Çam, 2012; Z. Hazar & Hazar, 2019). Özellikle pandemi sonrası üniversite öğrencilerinde dijital oyun oynama sürelerinin önemli düzeyde arttığı bulunmuştur (King, Delfabbro, Billieux, & Potenza, 2020). Pandemi döneminde uygulanan sokağa çıkma yasağı, karantina, uzaktan eğitim gibi politikalar bireylerin sosyal etkileşimlerinde azalmaya yol açmıştır. Kişiler stresle başa çıkabilmek ve sosyalleşme ihtiyaçlarını azaltmak amacıyla dijital oyunları daha çok yönelmiştir (King et al., 2020). Yol açtığı olumsuz sonuçlar düşünüldüğünde dijital oyun bağımlılığının önemli toplumsal ve halk sağlığı sorunlarından biri olduğu kabul edilmektedir.

Dijital oyun bağımlılığı özellikle üniversite öğrencilerinin akademik performansını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Tıp fakültesi öğrencileri de bu bağımlılıklarda başa etmede potansiyel önemli bir gruptur (Tahir et al., 2021). Ayrıca geleceğin sağlık sunucuları olarak tıp fakültesi öğrencilerinde bu konuda farkındalık yaratmak, önleme programları oluşturmak ve öğrencilere destek sağlanması önemlidir. Çalışmada ESOGÜ Tıp Fakültesi öğrencileri arasında dijital oyun bağımlılık düzeyini belirlemek, ilişkili olduğu düşünülen bazı değişkenleri incelemek ve algılanan sosyal destek düzeyleriyle arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amaçlanmıştır.

MATERYAL-METOD

Kesitsel tipteki bu çalışma 26.10.2021- 06.11.2021 tarihlerinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (ESOGÜ) Tıp Fakültesi'nde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yürütülen bir araştırmadır.

Çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için ESOGÜ Tıp Fakültesi Etik Kurulu'ndan 26 Ekim 2021 tarihli onay ve Tıp Fakültesi Dekanlığından idari izin alınmıştır.

ESOGÜ Tıp Fakültesinde 2020-2021 eğitim öğretim yılında öğrenim gören toplam 1583 öğrenci (%0,05) bulunmaktadır. Çalışmada öğrencilerin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir.

Çalışmada veri toplamak amacıyla literatürden de (Barut, 2019; Eker, Arkar, & Yıldız, 2001; Z. Hazar & Hazar, 2019; Kanat, 2019) faydalanılarak bir anket formu hazırlandı. Hazırlanan anket form 'Google formlar' çevrim içi platformuna yüklenmiştir. Anket formu 'Facebook' ve 'Whatsapp' aracılığıyla tekrarlı dağıtımlar ile öğrencilere ulaştırılmıştır. Öğrencilere çalışmanın amacı ve konusu hakkında bilgi verilmesinin ardından çalışmaya katılmayı kabul edip anket formu dolduran 998 (%63,04) öğrenci çalışma grubunu oluşturmuştur.

Çalışmanın konusuna ve amacına uygun olarak bir anket formu hazırlanmış olup bu form öğrencilerin bazı sosyodemografik özelliklerini (yaş, cinsiyet, sınıf, aile tipi), dijital oyun bağımlılığı düzeyi ile ilişkili olduğu düşünülen bazı değişkenleri (dijital oyun ile tanışılan yaş, sürekli oynadığı dijital oyun varlığı, günlük dijital oyun oynama süresi, düzenli fiziksel egzersiz yapma durumu, sosyal etkinliklere katılma durumu), çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği sorularını ve üniversite öğrencileri için dijital oyun bağımlılığı ölçeği sorularını içermektedir. Çalışmada öğrencilerin dijital oyun bağımlılık düzeyi bağımlı değişken olarak ele alınmıştır.

Bu çalışmada öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin değerlendirilmesi için üniversite öğrencileri için dijital oyun bağımlılığı ölçeği (ÜÖDOBÖ) kullanılmıştır. Ölçek, 2017 yılında Hazar ve arkadaşları tarafından çocuklar için geliştirilmiş olup 2019 yılında üniversite öğrencilerinde kullanılabilmesi için uyarlama çalışması yapılmıştır (Z. Hazar & Hazar, 2019; Z. Hazar & Hazar, 2017). Bu ölçek 5'li Likert tipi 21 sorudan oluşmaktadır. Sorulara verilen cevapların puanlandırılması Kesinlikle Katılmıyorum (1 puan), Katılmıyorum (2 puan), Kararsızım (3 puan), Katılıyorum (4 puan), Tamamen Katılıyorum (5 puan) şeklindedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 21 - 105 arasında değişmekte olup ölçekten yüksek puan almak dijital oyun bağımlılığı düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçek faktörlerinin korelasyon değerlerinin 0,58 ile 0,75 arasında değiştiği ve ölçeğin uyum değerlerinin sırasıyla; χ^2/sd (398/186): 2,14, GFI=0,80, AGFI=0,76, CFI=0,89, IFI: 0,89, RMSEA: 0,08, PNFI: 0,73 ve PGFI: 0,65 olduğu bulunmuştur (Z. Hazar & Hazar, 2019).

Öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) ile değerlendirilmiştir. Zimet ve arkadaşları tarafından 1998 yılında geliştirilen ölçek Eker ve arkadaşları tarafından 2001 yılında Türkçe'ye uyarlanmıştır. Yedili Likert tipi 12 sorudan oluşan ölçekte sorulara verilen cevapların puanlandırılması "Kesinlikle Hayır" (1 puan) ve "Kesinlikle Evet" (7 puan) aralığındadır. Bu doğrultuda ölçekten alınabilecek puanlar 12-84 arasında değişmekte ve ölçekten alınan puanlar arttıkça algılanan sosyal destek de artmaktadır. Ölçek faktörlerinin korelasyon değerlerinin 0,80 ile 0,95 arasında değiştiği, ölçeğin ve alt boyutlarının iç tutarlılığının kabul edilebilir düzeyde olduğu bulunmuştur (Eker et al., 2001)

Çalışmamızda öğrenciler, aile gelir durumlarını kendi algılarına göre değerlendirmiş olup "Düşük", "Orta" ve "İyi" olarak tanımlanmıştır. Haftanın en az 5 günü, günde ise en az 30 dakika boyunca tempolu yürüyüş veya eşdeğer etkinlik yapanlar çalışmamızda "Düzenli olarak fiziksel aktivite yapıyor" olarak kabul edilmiştir. Kendisini değerlendirirken çoğunlukla coşkulu, tez canlı, aceleci olarak tarif edenler A tipi kişiliğe; sakin, sessiz, planlı olarak tarif edenler ise B tipi kişiliğe sahip olarak değerlendirildi (Young, 1996). Haftada en az bir kez tiyatro, sinema ve müze gezisi gibi sosyal etkinliklere katılanlar "sosyal etkinlik yapıyor" olarak kabul edildi.

Verilerin toplanmasının ardından bilgisayar ortamında Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) (versiyon 15.0) istatistik paket programına aktarılarak değerlendirildi. Kolmogorov-Smirnov testi kullanılarak verilerin normal dağılım gösterip göstermediği değerlendirildi. Analizler için Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis analizi, Spearman korelasyon analizi ve doğrusal regresyon analizi kullanıldı. Çalışmamızda istatistiksel anlamlılık değeri $p \leq 0,05$ olarak kabul edildi.

BULGULAR

Çalışma grubunu oluşturanların 493'ü (%49,4) kadın, 505'i (%50,6) ise erkektir. Yaşları 17-39 arasında değişmekte olup ortalama $21,27 \pm 2,214$ yıl idi. Öğrencilerin ÜÖDOBÖ'den aldıkları puanlar 21-105 arasında değişmekte olup, ortalama $38,46 \pm 18,45$ puan (ortanca 34,0) idi. Öğrencilerin ÜÖDOBÖ'den aldıkları puanların bazı sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin ÜÖDOBÖ'den Aldıkları Puanların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Bazı Sosyodemografik Özellikler	n (%)	Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği Puanı Ortanca (min-maks)	İstatistiksel Analiz z / KW; p
Yaş grubu			
≤21	518 (51,9)	34,5 (21-104)	0,379 ; 0,705
>21	480 (48,1)	34,0 (21-105)	
Cinsiyeti			
Kadın	493 (49,4)	24,0 (21-105)	11,033; <0,001
Erkek	505 (50,6)	42,0 (21-104)	
Sınıfı			
≤3	457 (45,8)	38,0 (21-105)	2,101; 0,036
≥4	541 (54,2)	32,0 (21-105)	
Anne Öğrenim Durumu			
Lise ve altı	525 (52,6)	36,0 (21-105)	1,285; 0,199
Üniversite	473 (47,4)	33,0 (21-105)	
Baba Öğrenim Durumu			
Lise ve altı	393 (39,4)	37,0 (21-105)	1,498; 0,134
Üniversite	605 (60,6)	33,0 (21-105)	
Aile tipi			
Çekirdek	800 (80,2)	33,0 (21-105)	9,115; 0,010
Geniş*	107 (10,7)	42,0 (21-105)	
Parçalanmış	91 (9,1)	36,0 (21-105)	
Ailesiyle Birlikte Kalma Durumu			
Kalıyor	223 (22,3)	38,0 (21-105)	1,156; 0,247
Kalmıyor	775 (77,7)	34,0 (21-105)	
Aile Gelir Durumu			
Kötü	66 (6,6)	40,5 (21-105)	3,652; 0,161
Orta	706 (70,7)	36,0 (21-105)	
İyi	226 (22,7)	30,5 (21-105)	
Kişilik Tipi			
A	391 (39,2)	35,0 (21-105)	0,640; 0,522
B	607 (60,8)	34,0 (21-103)	
Toplam	998 (100,0)	34,0 (21-105)	

Çalışma grubundakilerden 411'i (%41,2) sürekli oynadığı herhangi bir dijital oyun olduğunu belirtti. Dijital oyun oynamak için günde 2 saat ve daha fazla süre zaman ayırdığını bildirenlerin sayısı 146 (%14,6) idi. Dijital oyunla tanışma yaşı 7 ve altında olanların sayısı 344 (%34,5), tek kişilik (çevrim dışı) oyunlar oynamayı tercih edenlerin sayısı 522 (%52,3)'dir. Çalışma grubundakilerin ÜÖDOBÖ'den aldıkları puanların dijital oyun bağımlılığı ile ilişkili olduğu düşünülen bazı değişkenlere göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin ÜÖDOBÖ'den aldıkları puanların dijital oyun bağımlılığı ile ilişkili olduğu düşünülen bazı değişkenlere göre dağılımı

Dijital oyun bağımlılığı ile ilişkili bazı değişkenler	n(%)	Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği Puanı Ortanca (min-maks)	İstatistiksel Analiz z / KW; p
Dijital Oyunla Tanışma Yaşı			
≤7	344 (34,5)	39,0 (21-105)	13,471; 0,001
8 - 9	183 (18,3)	35,0 (21-105)	
≥10	471 (47,2)	30,0 (21-105)	
Sürekli Oynanan Dijital Oyun Varlığı			
Var	411 (41,2)	48,0 (21-104)	16,805; <0,001
Yok	587 (58,8)	24,0 (21-105)	

Dijital Oyun Oynama Şekli			
Tek kişilik (çevrim dışı) oyunlar	522 (52,3)	24,0 (21-105)	10,973; <0,001
Çok kişilik (çevrim içi) oyunlar	476 (47,7)	42,0 (21-105)	
Günlük Dijital Oyun Oynama Süresi			
<1 saat	398 (39,9)	21,0 (21-105)	373,560; <0,001
1-2 saat	454 (45,5)	41,0 (21-101)	
>2 saat	146 (14,6)	59,5 (21-105)	
Düzenli Fiziksel Egzersiz Yapma Durumu			
Yapıyor	403 (40,4)	30,0 (21-101)	3,212; 0,001
Yapmıyor	595 (59,6)	36,0 (21-105)	
Sosyal Etkinliklere Katılma Durumu			
Katılmıyor	350 (35,1)	39,0 (21-105)	3,512; <0,001
Katılıyor	648 (64,9)	33,0 (21-105)	
Toplam	998 (100,0)	34,0 (21-105)	

Öğrencilerin cinsiyeti, sürekli oynadığı oyun varlığı, oyun oynama şekli, günlük oyun süresi, fiziksel aktivite yapma durumu, sosyal etkinliklere katılma durumu ve çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin alt alanlarından ‘özel bir insan’ ve ‘arkadaş’ toplam puanlarının dijital oyun bağımlılığında etkili değişkenler olduğu bulundu. Yapılan analizlerde dijital oyun bağımlılığı düzeyiyle ilişkili olduğu saptanan değişkenlerle oluşturulan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 3’te verildi.

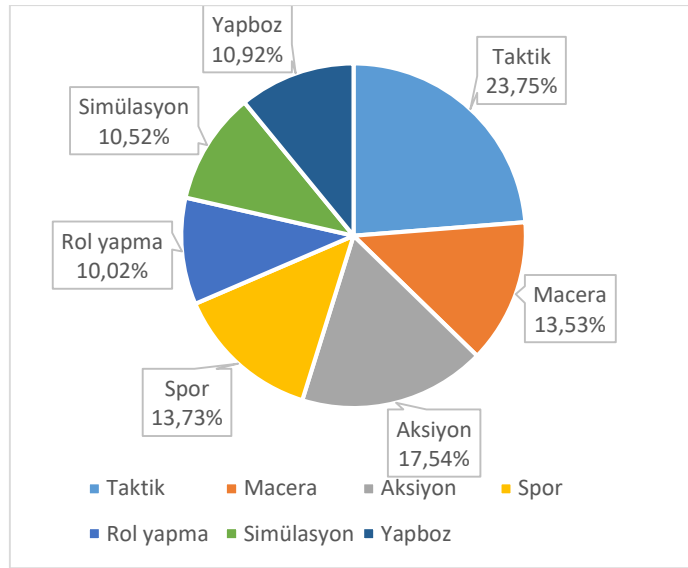
Tablo 3: Dijital Oyun Bağımlılığı düzeyiyle ilişkili olduğu saptanan değişkenlerle oluşturulan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları (Enter Metodu).

Üniversite Öğrencileri İçin Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği

Dijital Oyun Bağımlılığı Düzeyiyle İlişkili Olduğu Değişkenler	Standardize beta	Unstandardize beta	%95 GA	p
Yaş Grubu	0,028	0,072	-0,002-0,057	0,063
Cinsiyeti	0,038	0,099	0,017-0,059	<0,001
Sınıfı	-0,026	-0,067	-0,059-0,004	0,086
Aile Tipi	0,005	0,015	-0,010-0,020	0,542
Dijital Oyunla Tanışma Yaşı	0,002	0,006	-0,017-0,022	0,812
Sürekli Oynadığı Bir Dijital Oyun Varlığı	-0,084	-0,215	-0,108-(-0,061)	<0,001
Dijital Oyun Oynama Şekli	0,035	0,091	0,015-0,056	0,001
Günlük Dijital Oyun Oynama Süresi	0,106	0,378	0,089-0,123	<0,001
Düzenli Fiziksel Aktivite Yapma Durumu	0,035	0,089	0,016-0,054	<0,001
Sosyal Etkinliklere Katılma Durumu	-0,026	-0,065	-0,046-(-0,007)	0,009
ÇBASDÖ Özel Bir İnsan Alt Boyutu Toplam Puan Logaritması	0,002	0,096	0,001-0,003	0,001
ÇBASDÖ Aile Alt Boyutu Toplam Puan Logaritması	-0,001	-0,049	-0,004-0,001	0,199
ÇBASDÖ Arkadaş Alt Boyutu Toplam Puan Logaritması	-0,003	-0,093	-0,005-(-0,001)	0,015
R ²	0,452			<0,001
F	62,408			

GA: Güven aralığı; R²: Adjusted R², F: Test değeri

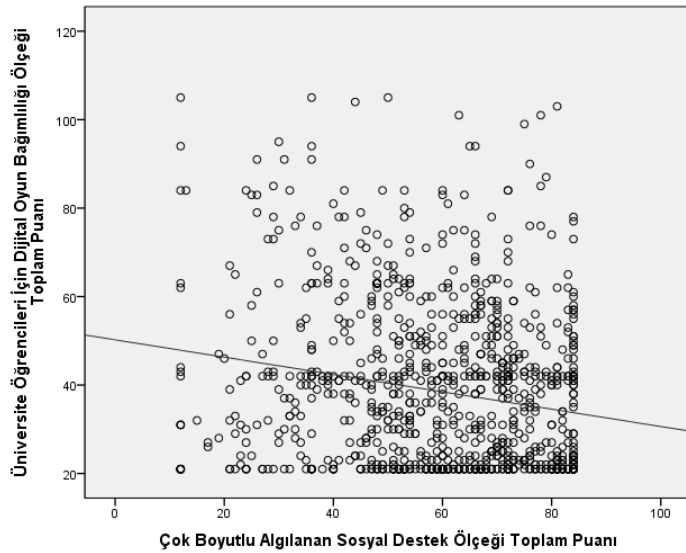
Çalışma grubunu oluşturanların en çok oynadıkları oyun türlerinin sırasıyla taktik (%23.85), aksiyon (%17.54) ve spor (%13,73) olduğu görüldü. Öğrencilerin en çok oynadıkları dijital oyun türlerinin dağılımı Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1: Öğrencilerin En Çok Oynadıkları Dijital Oyun Türlerinin Dağılımı

Çalışma grubundakilerin ÇBASDÖ’den aldıkları puanlar 12-84 arasında değişmekte olup ortalama $59,98 \pm 17,94$ puan idi. öğrencilerin ÜÖDOBÖ ve ÇBASDÖ’den aldıkları puanlar arasında negatif yönde çok zayıf bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r = -0,181$, $p < 0,001$). Öğrencilerin ÜÖDOBÖ ve ÇBASDÖ’den aldıkları puanların dağılımı Grafik 1’de verilmiştir.

Grafik 1: Öğrencilerin ÜÖDOBÖ ve ÇBASDÖ’den Aldıkları Puanların Dağılımı

TARTIŞMA

Çalışmamızda öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde öğrencilerin az riskli grupta oldukları bulundu. Karataş’ın pandemi döneminde Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinde, Arıkan ve Öztürk’ün Güneydoğu Anadolu bölgesinde bulunan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinde yaptıkları çalışmalarda da dijital oyun bağımlılık düzeylerinin az riskli grupta olduğu rapor edilmiştir (Arıkan & Öztürk,

2020; Karataş, 2021). Akkaya ve arkadaşlarının “y kuşağı” üzerinde yaptıkları bir çalışmada ise dijital oyun bağımlılığının riskli düzeyde olduğu bildirilmiştir (Akkaya, Tutkun-Ünal, Tarhan, & Cyberbullying, 2020). Sayeed ve arkadaşları Bangladeş'te üniversite öğrencilerinde oyun bağımlılığı riskinin orta düzeyde olduğunu raporlamışlardır (Sayeed et al., 2021). Bu çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinde eğitim programlarının diğer fakültelere göre daha yoğun içerikli olması az riskli grupta yer almasına neden olmuş olabilir. Ayrıca çeşitli çalışmalarda bildirilen farklı sonuçların sebeplerinden biri çalışma gruplarının sosyokültürel farklılıklara sahip olması olabilir.

Kadınların daha az sosyal kaygı yaşamaları ve sosyal çevre ile daha fazla iletişimde olmaları kadınlarda dijital oyun oynama motivasyonunun erkeklerden daha düşük olmasının nedenlerinden biri olabilir. Erkeklerin dijital oyun oynarken keyif alma, heyecan, mutluluk gibi içsel faktörlerden ve takdir edilme, bir sonraki tura geçme gibi dışsal etmenlerden kadınlara göre daha fazla etkilendiği ve bu yüzden dijital oyun bağımlılığının erkeklerde daha sık görüldüğü söylenebilir (Demirel, Cicioğlu, & Demir Tekkurşun, 2019; J. L. Wang, Sheng, & Wang, 2019). Griffiths ve Davies'in yaptıkları bir çalışmada erkeklerin ilgi alanlarına uygun olan ve çoğunlukla maskülen bir imaj içeren oyunlarda erkeklerin daha başarılı olması ve bu başarıyla oyun oynamaya devam etme isteği, erkekleri kadınlara göre daha fazla oyun oynamaya iten sebepler olarak görülmektedir (Griffiths & Davies, 2005). Çalışmamızda erkek öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı düzeyinin kadınlardan daha yüksek olduğu bulundu. Yapılan bazı çalışmalarda da benzer sonuç raporlanmıştır (Demir Tekkurşun & Cicioğlu, 2019; Pala & Erdem, 2011). Üretilen dijital oyun içeriklerinin aksiyon, macera ve spor gibi daha çok erkeklerin ilgi alanına yönelik olması, bu sonucun nedenlerinden biri olabilir.

Çalışma grubunu oluşturan tıp fakültesi öğrencilerinin yaşlarının benzer olması nedeniyle dijital oyun bağımlılığı düzeyleri açısından fark bulunamaması beklenebilir. Bizim çalışmamızda da öğrencilerin yaş grupları ile dijital oyun bağımlılığı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yapılan bazı çalışmalarda da benzer sonuç rapor edilmiştir (Arıkan & Öztürk, 2020; Bülbül, Tunç, & Aydil, 2018).

Tıp fakültesi öğrencilerinin dijital oyun oynama nedenlerinin ve kaynaklarının benzer olacağı düşüncesi ile sınıflar arasında dijital oyun bağımlılık düzeylerinin de fark olmaması olasıdır. Çalışmamızda prelinik öğrenciler arasında dijital oyun bağımlılığı düzeyinin klinik öğrencilerden daha yüksek olduğu bulundu. Kanat'ın Kastamonu'da üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı bir çalışmada da 3. ve 4. sınıf öğrencileri arasında dijital oyun bağımlılığı düzeyinin daha yüksek bulunduğunu bildirmiştir (Kanat, 2019). Arıkan ve Öztürk'ün yaptıkları çalışmada ise sınıflar arasında dijital oyun bağımlılık düzeyi açısından bir fark bulunmadığı rapor edilmiştir (Arıkan & Öztürk, 2020). COVID-19 pandemi önlemleri kapsamında çoğu üniversitede uzaktan eğitim sürecine geçilmesinin, öğrencilerin dijital cihaz kullanım sürelerinin uzamasına ve pek çok ruh sağlığı sorununda olduğu gibi bağımlılık düzeylerinde de artışa neden olması; yüz-yüze eğitimin daha çok kesintiye uğradığı prelinik öğrencilerinde daha yüksek dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin saptanmasında etkili olmuş olabilir (King et al., 2020).

Dijital oyun bağımlılığı ile aile yapısı, aile içi kurallar ve sınırlamalar, aile üyeleriyle yapılan sosyal etkinlikler gibi bazı faktörlerin ilişkili olduğu bilinmektedir. Ailesi ile ilişkileri iyi olmayan çocuklarda dijital oyun bağımlılığı riskinin daha yüksek olduğu olasıdır (E. S. T. Wang & Wang, 2013). Geniş ailelerde yaşayan kişi sayısının fazla olması ebeveynlerin çocuklarına gösterdiği ilgi ve takibin yetersizliğine neden olabileceği için çocukların dijital oyunlara yönlendirilmesi beklenen bir durumdur. Çalışmamızda da geniş aile tipine sahip olan öğrenciler arasında dijital oyun bağımlılığı düzeyinin daha yüksek olduğu saptandı. Yiğit ve

arkadaşlarının gerçekleştirdiği bir çalışmada ise geniş aile tipine sahip öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin daha düşük olduğu bildirilmiştir (Yiğit & Günüş, 2020). Çalışmaların farklı yaş gruplarını ele alması bu farkın oluşmasına nedenlerinden birisi olarak gösterilebilir.

Çocuk ve gençlerin dijital ortamların zararlarından daha çok etkilenme potansiyeline sahip oldukları bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda, erken yaşlarda dijital oyunlarla karşılaşan çocukların ileride dijital oyun bağımlılığı geliştirmesi daha olasıdır. Bu çalışmada dijital oyunlarla tanışma yaşı yedi ve altı olan öğrencilerde dijital oyun bağımlılığı düzeyinin daha yüksek olduğu bulundu. Literatürde benzer sonuç bildiren araştırmalar bulunmaktadır (Bülbül et al., 2018; Delibaş, 2019).

Yapılan çeşitli çalışmalarda bilgisayar/tablet/cep telefonu gibi cihazlar üzerinden sürekli olarak oyun oynanması kişileri dijital oyun bağımlılığına daha yatkın hale getirdiği rapor edilmektedir (Göldağ, 2018; Kneer, Rieger, Ivory, & Ferguson, 2014). Çalışmamızda da sürekli olarak bir dijital oyun oynayanlar arasında dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin daha yüksek olduğu bulundu. Literatürde benzer sonuç bildiren araştırmalar mevcuttur (Bülbül & Tarkan, 2018; Gülbetkin, Güven, & Tuncel, 2021).

Çevrim içi oyunlar, benzer kişisel özellikte olan kişileri bir araya getirmesinden kültürel ve sosyal vb. kazanımları nedeniyle, bu tarz oyunlar oynayanlarda daha yüksek dijital oyun bağımlılığı görülmesi beklenebilir. Çalışmada çok kişilik (çevrim içi) oyun oynayanlarda tek kişilik (çevrim dışı) oyun oynayanlara göre dijital oyun bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğu bulundu. Literatürde benzer sonuç bildiren çalışmalar da vardır (Ayhan & Köseliören, 2019; Taylan, Topal, & Ayas, 2018).

Dijital oyunlar için yeterli bir süre ayrıldığında eğitici ve eğlendirici olduğu söylenebilir. Ancak günde 2 saatten fazla dijital oyunlar ile zaman geçirmenin bağımlılığa yol açabileceği düşünülmektedir (Koçak & Köse, 2014). Araştırmamızda günde dijital oyunlara ayrılan süre arttıkça, dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin de arttığı saptandı. Yapılan bazı çalışmalarda da benzer şekilde dijital oyun oynama süreleri arttıkça dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin de arttığı rapor edilmektedir (Mustafaoğlu & YASACI, 2018; Sert, 2021).

Yapılan bazı çalışmalarda ergenlerin fiziksel etkinliklere katılma istekleri ile dijital oyun oynama istekleri arasında ters yönde bir ilişki olduğu raporlanmıştır. Bu sonuçtan hareketle adolesanların yaptıkları fiziksel etkinliklerin dijital oyun bağımlılığını azaltması olası bir durumdur (Demir Tekkurşun & Cicioğlu, 2019; K. Hazar & Koç, 2020). Bizim çalışmamızda da düzenli fiziksel aktivite yapmayan öğrenciler arasında dijital oyun bağımlılığı düzeyinin daha yüksek olduğu bulundu. Yapılan çeşitli araştırmalarda da benzer sonuç rapor edilmektedir (Gülbetkin et al., 2021; Mustafaoğlu & YASACI, 2018). Ergenlerin, daha fazla fiziksel etkinlikler yapması ve dijital oyunlarla geçirdikleri zamanı en aza indirmeleri bağımlılığın azaltılması açısından çok önemlidir.

Sosyal etkinliklere katılım düzeyi düşük olan kişiler, serbest zamanını değerlendirmek için dijital oyun oynamayı tercih edebilirler. Çok sık internet ve bilgisayar kullananların bireysel ve toplumsal yaşamlarının dolayısıyla da ergenlerin sosyalleşmelerini olumsuz yönde etkilemesi beklenen bir durumdur. Kneer ve arkadaşları dijital oyun bağımlılığı için önemli risk faktörlerinden birinin sosyal yaşam eksikliği olduğunu bildirmişlerdir (Kneer et al., 2014). Çalışmamızda herhangi bir sosyal etkinliğe katılmayan öğrenciler arasında dijital oyun bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğu bulundu. Wang ve diğerlerinin yaptığı bir çalışmada da dijital oyun bağımlılığının sosyal etkinliklere katılmayanlarda daha çok görüldüğü rapor edilmiştir (J. L. Wang et al., 2019).

Ergenlerin doğru yetiştirilmesinde annelerin, babaların ve toplumsal çevrenin çok önemli görevleri vardır. Çocuklarının interneti ve bilgisayarını doğru kullanmaları konusunda örnek olmaları gerekir. Ergenlerin ailelerinden algıladığı sosyal desteğin düşük olması, aile içi ilişkilerin problemliliğinin önemli nedenlerinden biri olduğu bilinmektedir. Aileleri ile ilişkileri iyi olmayan öğrencilerde internet bağımlılığının daha fazla olmasının en önemli nedeni, ailelerinden yeterli sosyal desteği alamamaları sonucu bu eksikliklerini gidermek için daha fazla internete yönelmeleri olduğu söylenebilir. Bu çalışmada öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile dijital oyun bağımlılık düzeyi arasında negatif bir ilişki olduğu saptandı. Yapılan bazı çalışmalarda da algılanan sosyal destek ile dijital oyun bağımlılığı düzeyleri arasında negatif bir ilişki olduğu rapor edilmiştir (Shaw & Gant, 2004; Varma & Cheasakul, 2016).

Bireylerin sosyal çevresinden aldığı destek güven duygusunu artırarak bağımlılıkla ilişkili stres ve kaygının azaltılmasına yardımcı olabilir. Bu nedenle bağımlılıkla mücadele eden kişilerin sosyal desteğinin güçlendirilmesi önemli bir faktördür. Oyun bağımlılığı olan bireylerde de alınan sosyal destek duygusal ve psikolojik ihtiyaçların karşılanmasına ve bağımlılığın azaltılmasına yardımcı olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızda dijital oyun bağımlılığı düzeyi öğrenciler arasında düşük olarak bulundu. Dijital oyun bağımlılığı düzeyinin; çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyi düşük olanlarda, dijital oyunlarla erken yaşta tanışarlarda ve erkeklerde daha yüksek olduğu; günlük dijital oyun oynama süresi arttıkça arttığı bulundu. Sosyal etkinliklere katılım gösteren ve düzenli fiziksel aktivite yapanlarda ise dijital oyun bağımlılığı düzeyinin daha düşük olduğu; çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça azaldığı bulundu. Bağımlılık düzeyinin azaltılması için dijital cihazların erken yaşlardan itibaren kontrollü ve sınırlı şekilde kullanımının sağlanması önemli olduğundan öğrencilerin sosyal etkinlik katılımını ve düzenli fiziksel aktivite yapmalarını teşvik edecek uygulamaların düzenlenmesi etkili olabilir. Sosyal desteğin ruhsal ve fiziksel olumlu sağlık etkilerinden dolayı bağımlılıkların azaltılması için aile, arkadaş veya yakın çevre desteğinin artırılması önerilebilir. Oyun bağımlılığı düzeyini azaltmak için gerekli eğitim programları planlanmalıdır. Tıp fakültesi öğrencileri de geleceğin sağlık sunucuları olarak bağımlılıklarla mücadele kilit role sahiptir bu yüzden tıp fakültesi öğrencilerinde bağımlılık düzeyleri belirlenerek bu konuda farkındalığı artırmak, bağımlılığı önleme programları düzenlemek ve öğrencilere bağımlılıkla ilgili eğitimler sağlanması önemlidir. Dijital oyun bağımlılığı ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya konması için daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır.

ETİK KURUL ONAYI:

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesinin hazırlanması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması aşamalarının tamamında etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Karşılaşılacak tüm etik ihlallerde *Gelişim ve Psikoloji Dergisi* Yayın Kurulunun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Bu çalışmanın *Gelişim ve Psikoloji Dergisi* dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim. Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Araştırma için Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Girişimsel

Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulunun 26.10.2021 tarih ve 31 numaralı kararı ile etik kurul izni alınmıştır.

ÇALIŞMANIN KISITLILIKLARI: Çalışmanın kesitsel tipte olması ve verilerin COVID-19 pandemi koşulları nedeniyle çevrim içi ortamlar aracılığıyla toplanması çalışmanın temel kısıtlılığını oluşturmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akkaya, F. H., Tutkun-Ünal, A., Tarhan, N., & Cyberbullying. (2020). Y kuşağının dijital oyun bağımlılığının incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 8(1), 1-22.
- Alyüz, S. B. A. J. T. (2020). Sosyal desteğin birey yaşamında önemi ve sosyal hizmet. 4(1), 115-134.
- Anand, V. (2007). A study of time management: The correlation between video game usage and academic performance markers. *Cyber Psychology Behavior*, 10(4), 552-559.
- Arıkan, G., & Öztürk, A. (2020). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin incelenmesi (Güneydoğu Anadolu Örneği). *Spor Eğitim Dergisi*, 4(3), 157-168.
- Ayhan, B., & Köselören, M. (2019). İnternet, online oyun ve bağımlılık. *Online Journal of Technology Addiction Cyberbullying* 6(1), 1-30.
- Barut, B. (2019). *Ergenlerde dijital oyun bağımlılık düzeyi ile algılanan sosyal destek ve duygu düzenleme arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Hasan Kalyoncu Üniversitesi,
- Bhagat, S., Jeong, E. J., & Kim, D. J. (2020). The role of individuals' need for online social interactions and interpersonal incompetence in digital game addiction. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 36(5), 449-463.
- Bülbül, H., & Tarkan, T. J. S. D. Ü. V. D. (2018). Telefon ve oyun bağımlılığı: ölçek incelemesi, başlama yaşı ve başarıyla ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(21), 1-13.
- Bülbül, H., Tunç, T., & Aydil, F. (2018). Üniversite öğrencilerinde oyun bağımlılığı: Kişisel özellikler ve başarı ile ilişkisi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(3), 97-111.
- Calado, F., Alexandre, J., & Griffiths, M. D. (2017). Prevalence of adolescent problem gambling: A systematic review of recent research. *Journal of gambling studies*, 33(2), 397-424.
- Çam, E. (2012). Öğretmen adaylarının eğitsel ve genel amaçlı Facebook kullanımları ve Facebook bağımlılıkları (SAÜ Eğitim Fakültesi örneği). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Delibaş, H. (2019). Üniversite öğrencilerinde teknoloji ile ilgili bağımlılıklar ve ilişkili faktörler.
- Demir Tekkurşun, G., & Cicioğlu, H. İ. (2019). Fiziksel aktiviteye katılım motivasyonu ile dijital oyun oynama motivasyonu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(3), 23-34.
- Demirel, H. G., Cicioğlu, H. İ., & Demir Tekkurşun, G. (2019). Lise öğrencilerinin dijital oyun oynama motivasyonu düzeylerinin incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(3), 128-137.
- Deterding, S., Khaled, R., Nacke, L., & Dixon, D. J. G. i. v. c. R. C. (2021). Gamification: toward a definition. 2011. 76.

- Eker, D., Arkar, H., & Yaldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 17-25.
- Fuchs, C. (2007). *Internet and society: Social theory in the information age*: Routledge.
- Göldağ, B. (2018). Lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin demografik özelliklerine göre incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1287-1315.
- Griffiths, M. D. (2013). Social networking addiction: Emerging themes and issues. *Journal of Addiction Research & Therapy*, 4(5).
- Griffiths, M. D., & Davies, M. N. (2005). Videogame addiction: does it exist?
- Gülbetekin, E., Güven, E., & Tuncel, O. (2021). Adolesanların dijital oyun bağımlılığı ile fiziksel aktivite tutum ve davranışlarını etkileyen faktörler. *Bağımlılık Dergisi*, 22(2), 148-160.
- Hazar, K., & Koç, A. F. (2020). Bedensel engelli sedanter ve sporcu bireylerin fiziksel aktiviteye karşı tutumları ve yaşam tatmin düzeylerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(4), 541-554.
- Hazar, Z., & Hazar, E. (2019). Üniversite öğrencileri için dijital oyun bağımlılığı ölçeği (Uyarlama çalışması). *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 308-322.
- Hazar, Z., & Hazar, M. J. J. o. H. S. (2017). Digital game addiction scale for children çocuklar için dijital oyun bağımlılığı ölçeği. 14(1), 203-216.
- Irmak, A. Y., & Erdoğan, S. (2016). Ergen ve genç erişkinlerde dijital oyun bağımlılığı: Güncel bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27(2), 128-137.
- Kanat, S. (2019). The relationship between digital game addiction, communication skills and loneliness perception levels of university students. *International Education Studies*, 12(11), 80-93.
- Karataş, B. (2021). Pandemi sürecinde spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıklarının incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(2), 195-207.
- King, D. L., Delfabbro, P. H., Billieux, J., & Potenza, M. N. (2020). Problematic online gaming and the COVID-19 pandemic. *Journal of Behavioral Addictions*, 9(2), 184-186.
- Kneer, J., Rieger, D., Ivory, J. D., & Ferguson, C. (2014). Awareness of risk factors for digital game addiction: interviewing players and counselors. *International Journal of Mental Health Addiction*, 12(5), 585-599.
- Koçak, H., & Köse, Z. (2014). Ergenlerin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıkları ve sosyalleşme süreçleri üzerine bir araştırma (Kütahya İli Örneği). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21-32.
- Koepp, M. J., Gunn, R. N., Lawrence, A. D., Cunningham, V. J., Dagher, A., Jones, T., Grasby, P. J. N. (1998). Evidence for striatal dopamine release during a video game. *Nature*, 393(6682), 266-268. <https://doi.org/10.1038/30498>
- LaRocco, J. M., House, J. S., French Jr, J. R. J. J. o. h., & Behavior, S. (1980). Social support, occupational stress, and health. 202-218.
- Mustafaoğlu, R., & YASACI, Z. (2018). Dijital oyun oynamanın çocukların ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerine olumsuz etkileri. *Bağımlılık Dergisi*, 19(3), 51-58.
- Pala, F. K., & Erdem, M. (2011). Dijital oyun tercihi ve oyun tercih nedeni ile cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrenme stili arasındaki ilişkiler üzerine bir çalışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 53-71.
- Park, N., & Lee, H. (2012). Social implications of smartphone use: Korean college students' smartphone use and psychological well-being. *Cyberpsychology, Behavior, Social Networking*, 15(9), 491-497.

- Sağlam, M., & Topsümer, F. (2019). Üniversite öğrencilerinin dijital oyun oynama nedenlerine ilişkin nitel bir çalışma. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(32), 485-504.
- Sayed, M. A., Rasel, M. S. R., Habibullah, A. A., & Hossain, M. M. (2021). Prevalence and underlying factors of mobile game addiction among university students in Bangladesh. *Global Mental Health*, 8.
- Sert, U. (2021). Üniversite öğrencilerinin eğitim ortamlarında siber aylaklık ve dijital oyun bağımlılık düzeyleriyle ilgili yordayıcı ilişkilerin incelenmesi. Necmettin Erbakan University (Turkey),
- Shaw, L. H., & Gant, L. M. J. R. d. P. d. T. y. d. l. O. (2004). In defense of the Internet: The relationship between Internet communication and depression, loneliness, self-esteem, and perceived social support. *CyberPsychology & Behavior*, 37(2),157-171.
- Tahir, M. J., Malik, N. I., Ullah, I., Khan, H. R., Perveen, S., Ramalho, R., . . . De Berardis, D. J. P. o. (2021). Internet addiction and sleep quality among medical students during the COVID-19 pandemic: A multinational cross-sectional survey. *PLOS ONE* 16(11): e0259594. <https://doi.org/10.1371>.
- Taylan, H. H., Topal, M., & Ayas, T. (2018). Sakarya'daki lise öğrencilerinin dijital oyun oynama eğilimlerinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction Cyberbullying*, 5(1), 53-68.
- Toker, S., & Baturay, M. H. (2016). Antecedents and consequences of game addiction. *Computers in Human Behavior*, 55, 668-679.
- Tran, G. A., & Strutton, D. (2013). What factors affect consumer acceptance of in-game advertisements?: click "like" to manage digital content for players. *Journal of Advertising Research*, 53(4), 455-469.
- Varma, P., & Cheasakul, U. (2016). The influence of game addiction and internet addiction among university students on depression stress and anxiety mediated by self-regulation and social support. *Journal of Business Administration The Association of Private Higher Education Institutions of Thailand*, 5(2), 45-57.
- Wang, E. S. T., & Wang, M. C. H. (2013). Social support and social interaction ties on internet addiction: Integrating online and offline contexts. *Cyberpsychology, Behavior, Social Networking* 16(11), 843-849.
- Wang, J. L., Sheng, J. R., & Wang, H. Z. (2019). The association between mobile game addiction and depression, social anxiety, and loneliness. *Frontiers in public health*, 247.
- Wang, X., Cai, L., Qian, J., & Peng, J. J. I. j. o. m. h. s. (2014). Social support moderates stress effects on depression. *Int J Ment Health Syst*, 8(1), 1-5.
- Yayman, E., & Bilgin, O. (2020a). Relationship between Social Media Addiction, Game Addiction and Family Functions. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 9(4), 979-986.
- Yayman, E., & Bilgin, O. (2020b). Relationship between Social Media Addiction, Game Addiction and Family Functions. *International Journal of Evaluation Research in Education* 9(4), 979-986.
- Yiğit, E., & Günüş, S. (2020). Çocukların dijital oyun bağımlılığına göre aile profillerinin belirlenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 144-174.
- Young, K. (1996). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyber Psychology and Behavior*, 3, 237-244.

EXTENDED ABSTRACT

Evaluation of Digital Game Addiction and Perceived Social Support Level in Medical School Students

Introduction:

Internet and gaming addictions, which are among psychological addictions, have become important health problems with the development of technology. Social support is reported to have a protective effect on addictions. The objectives of this study were to quantify the extent of addiction to digital games among medical students, explore some relevant factors, and assess the relationship between the level of addiction and perception of social support.

Method:

This cross-sectional study was conducted on the medical students of Eskisehir Osmangazi University (ESOGU). It was intended to include all 1583 students who are enrolled in the Faculty of Medicine. An online questionnaire form was prepared using the relevant literature and uploaded to the online platform "Google Forms". The students received the survey form via Facebook and Whatsapp. In total, 998 (63.04%) students agreed to take part in the study and filled out the questionnaire. The Digital Game Addiction Scale for University Students (DGASUS) was used to measure the students' level of digital game addiction, while the Multidimensional Perceived Social Support Scale (MSPSS) was used to measure their perceptions of social support. The Kolmogorov-Smirnov test was used to determine the distribution of the data. There were four types of analysis used: linear regression, Spearman correlation, Kruskal Wallis, and the Mann Whitney U test. The accepted statistical significance level was $p \leq 0.05$.

Results:

The study group consisted of 493 (49.4%) female students and 505 (50.6%) male students. Their ages ranged from 17 to 39 years, and the mean age was 21.27 ± 2.214 years. The scores obtained by the students from the DGASUS ranged between 21 and 105, and the mean score was 38.46 ± 18.446 (median: 34). It was found that the level of digital game addiction was higher in males, preclinical grades, those with an extended family type, those whose age of introduction to digital games was seven years or less, those who reported playing a digital game continuously, those who played online multiplayer games, those who did not engage in regular physical activity, and those who did not participate in any social activity ($p \leq 0.05$ for each). As students' daily digital game playing time increases, their digital game addiction levels also increase ($p \leq 0.05$).

The DGASUS scores that the students received varied from 21 to 105, with a mean score of 38.46 ± 18.446 (median: 34). The level of digital game addiction was found to be higher in males, preclinical grades, those with an extended family type, those whose age of introduction to

digital games was seven years or less, those who reported playing a digital game continuously, those who played online multiplayer games, those who did not engage in regular physical activity, and those who did not engage in any social activity ($p \leq 0.05$ for each). Students' daily time spent playing digital games increases along with their levels of addiction ($p \leq 0.05$). The range of scores that the students received on the MSPSS was 12-84, and the mean score was 59.98 ± 17.94 (median: 62). There was a weak negative association between the scores from DGASUS and MSPSS ($r = -0.181$, $p < 0.001$).

Discussion:

A lower risk of digital game addiction have been observed among medical faculty students. The fact that our study was conducted on medical students and the students had an intensive curriculum content might have caused this result. Higher levels of digital game addiction have been observed among individuals who spend more than 2 hours per day playing digital games, online gaming, neglect regular physical activity, and refrain from participating in social activities. Organizing social activities that strengthen social relationships and social support from family and friends, limiting daily game playing time, exercising, and reading books will have a positive effect on reducing the level of addiction.

Conclusion:

Digital game addiction was more prevalent in people who did not engage in social activities, were early adopters of digital games, and had low levels of multidimensional perceived social support. Addictions can be decreased by utilizing the good health impacts of social support from family, friends, and one's immediate surroundings. Increasing physical and social activities as well as making sure that digital gadgets are utilized in a limited and controlled way starting at a young age may also be helpful.

Karanlık Üçlü Kişilik Özelliklerine Alternatif Pozitif Bir Bakış: Aydınlık Üçlü Kişilik Özellikleri¹

An Alternative Positive View on Dark Triad Personality Traits: Light Triad Personality Traits

Asiye DURSUN

Sorumlu yazar, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya-Türkiye.

asiyedursun26@hotmail.com, ORCID: [0000-0002-4033-0034](https://orcid.org/0000-0002-4033-0034)

Geliş tarihi/Received:14.12.2022

Kabul tarihi/Accepted:11.07.2023

Yayın tarihi/Published: 25.08.2023

ÖZET

Son yıllarda psikoloji çalışmalarında, kişiliğin istenmeyen karanlık taraflarını ifade eden ve olumsuz olarak tanımlanan narsisizm, psikopati ve makyavelizm alt boyutlarından oluşan “Karanlık Üçlü” kavramı dikkat çekmektedir. Karanlık üçlü kişilik özellikleri ile ilgili çalışmalara sıklıkla odaklanılması insan doğasının pozitif özelliklerinin arka planda kalma riskini ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada araştırmacılar, pozitif bir bakış açısı ile kişiliğin olumlu yanlarını vurgulayan ve Kantçılık, hümanizm (insancılık) ve insanlığa inanç olmak üzere üç özellikten oluşan “Aydınlık Üçlü” kavramını ortaya koymuştur. Araştırmalar, aydınlık üçlü kavramının pozitif psikoloji kavramları ile pozitif yönde ilişkileri olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte kavramla ilgili yeterli çalışma olmadığı söylenebilir. Bu açıklamalar ışığında, bu makalenin amacı, aydınlık üçlü kavramını ele alan alanyazını değerlendirmek ve bütüncül bir bakış açısı sunmaktır. Bu bağlamda, makalede sırasıyla aydınlık üçlü kavramı, aydınlık üçlüyü oluşturan özellikler, aydınlık üçlü için geliştirilen psikolojik ölçme araçları, aydınlık üçlü ile ilgili yapılan araştırmalar başlıkları yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kantçılık, aydınlık üçlü, insanlığa inanç, hümanizm (insancılık)

ABSTRACT

In recent years, the concept of “dark triad”, which consists of the sub-dimensions of narcissism, psychopathy and Machiavellianism and refers to the negative and undesired dark sides of personality, has attracted attention in psychology studies. The frequent focus on studies on the dark triad personality traits reveals the risk that the positive features of human nature will remain in the background. At this point, researchers have put forward the concept of “light triad”, which emphasizes the positive aspects of personality with a positive perspective and consists of three features: faith in humanity, humanism, and Kantianism. Studies emphasize that the concept of light triad has positive relations with the concepts of positive psychology. However, there seems to be a lack of research on the concept. Thus, the aim of the article is to evaluate the literature dealing with the concept of light triad and to present a holistic perspective. In this context, the article includes the concept of light triad, the personality structures that make up the light triad, the psychological measurement tools developed for the light triad, and the studies on the light triad.

Keywords: Kantianism, light triad, faith in humanity, humanism

¹ Önerilen Atıf/Suggested Citation: Dursun, A. (2023). Karanlık Üçlü Kişilik Özelliklerine Alternatif Pozitif Bir Bakış: Aydınlık Üçlü Kişilik Özellikleri. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 4(7), 44-58.

GİRİŞ

Kişilik ve kişilik özellikleri

İnsan davranışını anlamaya ve açıklamaya çalışan psikoloji biliminin odaklandığı noktalardan biri de kişilik kavramıdır. Kişilik, bireyin doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı, onu diğer bireylerden ayıran ve tutarlı şekilde sergilediği özelliklerin tamamı olarak ifade edilmektedir (Taymur ve Türkçapar, 2012). Kişilik özelliklerini açıklamaya yönelik farklı kuramsal yaklaşımların olduğu görülmektedir. İlgili alanyazın incelendiğinde; kişiliği ele alan yaklaşımlardan birinin psikobiyolojik kuram olduğu görülmektedir. Bu kuram kişiliği, genetik olarak birbirinden bağımsız olan, hayat boyu durağan kalan ve sosyokültürel etkilerle değişmediği varsayılan (yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı ve sebat etme) dört mizaç boyutu ve yaş ilerledikçe gelişen, iç görü ile biçimlenen üç karakter boyutu (kendini yönetme, işbirliği yapma ve kendini aşma) ile açıklamaktadır (Cloninger, 1987). Kişiliği ele alan bir diğer yaklaşım ise bireyleri karşılaştırarak davranışları hakkında değerlendirmelerde bulunan, bireyin davranışının altında yatan nedenlerden çok kişiliğini tanımlamaya ve davranışını kestirmeye odaklanan ayırt edici özellik yaklaşımıdır (Çiçek ve Aslan, 2020). Ayırt edici özellik yaklaşımı çalışmalarından ortaya çıkan, farklı kültürlerinde geçerliliğini ve tutarlılığını kanıtlayan yaklaşım ise “Beş Faktör Kuramı” olarak adlandırılmakta, özdenetim, uyum, dışadönüklük, nörotiklik ve gelişime açıklık boyutlarından oluşmaktadır (Costa Jr ve McCrae, 1992). Uzun yıllar kabul edilen beş faktörlü kişilik özelliklerini oluşturan alt boyutların, yapılan araştırmalar sonucunda durağanlık ve esneklik olmak üzere iki boyutta toplandığı görülmüş ve büyük ikili olarak adlandırılabilirliği düşünülmüştür (Becker, 1999). Durağanlık boyutunun; uyum, nörotiklik ve öz-denetim faktörlerinden, esneklik boyutunun ise, gelişime açıklık ve dışadönüklük faktörlerinden oluştuğu ifade edilmekte ve bu yeni yaklaşım üst düzey faktörler olarak tanımlanmaktadır (DeYoung, Peterson ve Higgins, 2002). Bununla birlikte kişilik konusunda yapılan araştırmalarda, sosyal açıdan itici kişilikler arasında Makyavelizm, narsisizm ve psikopati olarak tanımlanan özelliklerin deneysel olarak ilgiyi çektiği (Kowalski, 2001) ve kişiliğin karanlık yönünü temsil eden bu üç yapının karanlık üçlü (dark triad) kavramını oluşturduğu ifade edilmektedir (Paulhus ve Williams, 2002). Son on yılda yapılan araştırmalar incelendiğinde; karanlık üçlü kavramının alanyazında artan bir araştırma alanı haline geldiği; çalışma hayatı, romantik ilişkiler, dürtüsellik, riskli davranışlar ve sosyo-duygusal gelişim (Set, 2020) mesleki, eğitimsel, kişilerarası ve antisosyal davranış gibi kavramlarla ilişkisi incelenen karanlık üçlü kişilik özellikleri (Furnham, Richards ve Paulhus, 2013) psikopati, narsisizm ve Makyavelizm alt boyutlarından oluşmaktadır (Paulhus ve Williams, 2002). Bu üç yapının ortak özellikleri incelendiğinde, ilişkilerin amaç odaklı ve yüzeysel olduğu, çıkar ve menfaate dayandığı, bencillik ve uyumsuzluk barındırdığı, manipülasyon içerdiği ifade edilmektedir (Özsoy ve Ardıç, 2017). Fakat bütün bireylerin içinde hem aydınlık hem de karanlık bir taraf bulunduğu ve sürekli şekilde aydınlık veya karanlık düşünce, duygu ve davranış kalıpları sergilendiği ifade edilmektedir (Serbest ve Sökmen, 2021). Bu nedenle karanlık üçlü kavramının varlığı, olumlu özellikleri barındıran farklı bir kavram ihtiyacını ortaya çıkardığı söylenebilir. Nitekim karanlık üçlü özelliklerinin olumsuzluğu karşısında yer almak üzere kavramsallaştırılan özellikler ise aydınlık üçlü özellikleri olarak adlandırılmaktadır. Bu kavram ile kişiliğin karanlık ve aydınlık tarafını bütün olarak ele almak ve kişiliğin olumlu yönlerinin de değerlendirileceği bir eğilim oluşturmak amaçlanmaktadır (Kaufman, Yaden, Hyde ve Tsukayama, 2019).

AYDINLIK ÜÇLÜ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Aydınlık üçlünün kişilik özelliklerinin ortaya çıkışı, karanlık üçlü kişilik özellikleri ile ilgili olsa bile birbirinin tam zıddı kavramlar şeklinde ele alınmanın doğru olmayacağı söylenebilir. Nitekim kişiliğin karanlık yönleri sosyal olguları anlamak için önemli olsa da, insan davranışının olumlu tarafını anlamaya yönelik ihtiyacı ortadan kaldırmamaktadır. Bu boşluğu doldurmanın önerilen yollarından biri, Kaufman, Yaden, Hyde ve Tsukayama (2019) tarafından ortaya konulan “Aydınlık Üçlü” kavramıdır. Bu kavram oluşturulurken karanlık özelliklerin aksine başkalarına karşı sevgi dolu ve yardımsever yönelimi temsil edecek bir yapı hedeflenmiş, bununla birlikte özelliklerinin karanlık üçlünün tam tersi olması da engellenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda birbiriyle ilişkili ancak birbirinden farklı üç boyut ortaya çıkarılmış ve bu boyutlar; insanların temelde iyi olduğu inancına dayanan “İnsanlığa İnanç”, her bireyin itibar ve değerine önem vermeyi barındıran “Hümanizm” ve insanlara araç değil amaç gibi davranmayı ifade eden “Kantçılık” şeklinde adlandırılmıştır (Lukić ve Živanović, 2021). Aydınlik üçlü özelliklerinin, perspektif alma, kapsayıcı kimlik, bağımsız farkındalık ve gelişen düşünce ile ilişkili olduğu görülmektedir (Kaufman, Yaden, Hyde ve Tsukayama, 2019). Ayrıca aydınlık üçlü özelliklerinin tamamının karanlık üçlü alt boyutlarından Makyavelizm ve psikopati ile; Kantçılığın ise narsisizm ile negatif yönde bir ilişkisi olduğu görülmektedir (Gerymski ve Krok, 2019). Benzer şekilde aydınlık üçlü genel puanının, hem karanlık üçlü genel puanı hem de Makyavelizm ve psikopati alt boyutları ile negatif yönde ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte narsisizm alt boyutunun insancılık alt boyutu ile arasında pozitif yönde bir ilişki olması, iki kavramın birbiri ile zıt bir yapı sergilemediğini vurgular niteliktedir (Tekeş ve Bıçaksız, 2021). Kavram ile ilgili mevcut deneysel kanıtlar incelendiğinde ise, aydınlık üçlünün hem karanlık üçlüye (Gerymski ve Krok, 2019; Lukić ve Živanović, 2021) hem de geniş kişilik boyutlarını ifade eden beş faktörlü kişilik özelliklerine (Dürüstlük-Alçakgönüllülük) indirgenemez olduğunu görülmektedir (Kaufman ve diğerleri, 2019; Lukić ve Živanović, 2021). Ayrıca son zamanlarda ifade edilmeye başlayan aydınlık üçlü kavramının tam olarak ele alınmayan, tartışılmayı ve keşfedilmeyi hak eden daha büyük kavramsal sorularının olduğu düşünülmektedir. Bu sorular şu şekilde ifade edilmektedir:

- İlk soru, aydınlık üçlüyü oluşturan üç özelliğin gerçek doğasıyla ilgilidir, bu yeni özelliklerin karanlık özelliklerin tam tersi olmadığı düşünüldüğünde (araştırmalarla desteklenmiştir), tam olarak neyi temsil ettiklerini ifade edilmelidir (Lukić ve Živanović, 2021).
- Kişilik araştırmaları ve klinik geçmişlerden ayrı araştırma konuları olarak ortaya çıkan karanlık üçlü özelliklerinin aksine (Bulut, 2017; Paulhus ve Williams, 2002), aydınlık üçlü büyük ölçüde teorik bir yapı gibi görünmektedir (Lukić ve Živanović, 2021). Diğer bir deyişle kavramın araştırmalarla desteklenmeye ihtiyacı vardır.
- Aydınlik üçlü yapısını psikometrik şekilde belirlemek için hazırlanan ölçek için herhangi bir toplum yanlısı (prososyal) davranış modeline dayandırılmamış ve iyi yapılandırılmamış maddeler oluşturulmuş, yardımsever davranış göstergelerini ayarlamak için karanlık üçlü maddelerinden faydalanılmıştır. Karanlık üçlü kavramı ise kötü niyetli ve antisosyal davranışların tam bir yelpazesini temsil etmediğinden (Marcus ve Zeigler-Hill, 2015), gösterge havuzunun muhtemelen genel olarak toplum yanlısı (prososyal) davranışları yeterince temsil etmediği iddia edilebilir (Lukić ve Živanović, 2021).
- Aydınlik üçlü kavramının genel olarak çok belirsiz olduğu, kavramsal olarak geniş bir şekilde tanımlandığı ve operasyonel düzeyde çok dar bir şekilde ele alındığı düşünülmektedir. Bu nedenle, gelecekteki çalışmalarda keşfedilmesi gereken ilgili içeriklerin ve potansiyel özelliklerini tam olarak kavranması zorlaşmaktadır (Lukić ve Živanović, 2021).

Aydınlık üçlü kavramının tanımı, alanyazına katkısı ve sınırlılıkları bağlamında ele sunulmuştur. Kavramı daha iyi anlamayabilmek adına aydınlık üçlü özelliklerinin değerlendirilmesinin önemli olacağı düşünülmektedir.

Aydınlık üçlü boyutları

Aydınlık üçlü kavramını oluşturan üç alt boyut; İnsanlığa İnanç, Hümanizm ve Kantçılık olarak adlandırılmaktadır. İnsanlığa İnanç, Hümanizm ve Kantçılık, insan gücünün potansiyelini temsil eden ve insanlarda olumsuzdan olumluya doğru kayma eğiliminin altını çizen pozitif odaklı faktörler olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan bu boyutlar, insan davranışını anlamaya yönelik eğilimi zenginleştirmekte ve bireylerin önemli hedeflere ulaşma, başkalarıyla ilişki kurma ve görevlerini tamamlama yollarına ışık tutmaktadır (Gerymski ve Krok, 2019). Ayrıca ilgili aydınlık üçlü özellikleri, bireylerin diğer bireylere yönelik tutumlarına işaret ettiği düşünülmektedir (Tekeş ve Bıçaksız, 2021). Aydınlık üçlü boyutlarla ilgili bilgiler aşağıda ifade edilmektedir.

İnsanlığa inanç; insanların temel iyi olduğuna inanma eğilimini yansıtmaktadır (Kaufman ve diğerleri, 2019). İnsanın doğasına yönelik düşünme tarzı ile ilgili olan bu boyutun pozitif bir bakış açısı barındırdığı söylenebilir. Nitekim çok uzun yıllardır insan doğası üzerine filozoflar ve psikoloji alanında çalışan bilim insanları görüşlerini belirtmektedir. İnsanın temelde iyi olduğunu görüşü John Locke ve Jean Jacques Rousseau gibi düşünürlerin yanı sıra psikolojide pozitif özelliklere odaklanan Alfred Adler, Abraham Maslow ve Carl Rogers gibi kuramcılar tarafından da savunulmaktadır (Evren, 2022). İnsanlığa inanç özelliğini tanımlamak için insanları iyi görme eğilimi, diğer insanlara güvenme eğilimi ve affedicilik düzeyi gibi özellikler incelenmektedir (Kaufman ve diğerleri, 2019).

Hümanizm; bireyin onuruna ve değerine önem vermeyi vurgulamaktadır (Kaufman ve diğerleri, 2019). İlk kez Romalı filozof Çicero tarafından insan sevgisi anlamında kullanılan hümanizm; insanlık aşkı, insanı renk, ırk, din, dil ayrımı yapmadan sevmek olarak özetlenmektedir. Bununla birlikte hümanizm, insanı üstün görerek aşırılığa kaçmaktan ziyade gerçek insan sevgisi ve hoşgörü sahibi olmayı vurgulayan; insana ve diğer doğal değerlere dayanan bir etik olarak ifade edilmektedir (Akbaş, 2021). Hümanizm özelliğini tanımlamak için başkalarına hayran olma, değer verme ve takdir etme eğilimi ile başkalarını dinleme benzeri özellikler ele alınmaktadır (Kaufman ve diğerleri, 2019).

Kantçılık; insanların bir amaca hizmet eden araç olduklarından ziyade sadece kendi değerlerinden dolayı iyi davranılması gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Kantçılık, karanlık üçlü özelliklerinden Makyavelizm'in kavramca karşısında yer almakta ve Immanuel Kant'ın felsefesine dayanmaktadır (Kaufman ve diğerleri, 2019). Kantçı düşünceye göre; birey, var olan ilişkilerinden bağımsız deneysel, rasyonel, ahlaki ve politik açıdan üstün bir varlıktır. Çünkü akıl sahibidir. Bu nedenle birey, kendi başına bir amaç olup bir araç değildir. Nitekim birey, bir nesne olmadığından bir araç olarak düşünülmemeli, böylelikle düşünceler ve eylemler bireyin araç değil amaç olmasına odaklı olmalıdır (Kant, 1982). Kantçılık özelliğini değerlendirmek için dürüstlüğe verilen önem, manipülasyon, özgünlük ve empati gibi konulara odaklanılmaktadır (Kaufman ve diğerleri, 2019).

Aydınlık üçlü özellikleri ile ilgili yapılan çalışmalarda alt boyutlar genellikle İnsanlığa İnanç, Hümanizm ve Kantçılık olarak ifade edilmesine rağmen (Gerymski ve Krok, 2019; Lukić ve Živanović, 2021; Stavradi, Artacho-Mata, Bajo ve Díaz, 2022), bir çalışmada (Johnson, 2018); özgecilik, empati ve merhamet boyutlarının aydınlık üçlü özellikleri olarak ele alındığı dikkat çekmektedir. Johnson (2018), empati, merhamet ve özgecilik kavramlarının teorik açıdan prososyal davranışla ilgili üç yapı olduğunu, fakat Penner (2002)'nin Prososyal Kişilik Bataryasındaki yerinin net olmadığını ifade etmekte ve prososyal davranışını tanımlayan

aydınlık üçlü özelliklerinde yer alması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu boyutlara dair özellikler ve ifadeler aşağıda sunulmaktadır (Johnson, 2018):

Özgecilik; bireyin ihtiyacı olan başka bir bireye sosyal veya maddi herhangi bir ödül beklentisi olmadan yardım ettiği bir prososyal davranış türüdür. Bir özellik olarak özgecilik, nihayetinde başkalarına fayda sağlayan davranışlarda bulunmaya yönelik genel bir yönelimi ifade etmektedir. Johnson (2018), özgecilik özelliğini incelerken, başkalarına yardımda gönüllü olmaya dair eğilim ve düşüncelerin ne düzeyde olduğunu değerlendirmiştir. İlgili ifadelerle dair birkaç örnek aşağıda sıralanmaktadır:

- Birine yardım etmek için gönüllü olmak çok ödüllendiricidir.
- İnsanlara yardım etmek yarardan çok zarar getirir çünkü onlar kendilerine değil başkalarına güvenmeye başlarlar.
- Ailemin bir parçası olmadıkları sürece yaşlılara yardım etmek benim sorumluluğumda değildir.

Empati; bir kişilik özelliği olarak empati, bireylerin empatik yanıt verme eğilimlerindeki bireysel farklılıkları ifade etmektedir. Hem bilişsel hem de duygusal boyutta ele alınması gerekmektedir. Johnson (2018) empati özelliğini değerlendirirken diğerlerin duygularını anlamaya yönelik eğilim ve düşünceleri incelemiştir. İlgili ifadelerle dair birkaç örnek aşağıda sıralanmaktadır:

- Birisi "çökmüş, yıkılmış" hissettiğinde, genellikle nasıl hissettiğini anlayabilirim.
- Kendimi başka birinin yerine koymayı kolay buluyorum.
- İnsanların duygularını okumakta zorlanıyorum.
- Diğer insanların duyguları beni hiç rahatsız etmiyor.

Şefkat (Merhamet); bir kişilik özelliği olarak sıkıntı içinde olanlara karşı sıcaklık ve ilgi duyma ve bu sıkıntıyı azaltmak için motive olma kapasitesidir. Kavramın empatik kaygı, sempati ile karıştırılmaması ve şefkat teorilerine dikkat edilmesi önemlidir. Johnson (2018), şefkat (merhamet) özelliğini değerlendirirken diğerlerine karşı duyarlı olma düzeyini incelemiştir. İlgili ifadelerle dair birkaç örnek aşağıda sıralanmaktadır:

- Kalbim mutsuz insanlara karşı duyarlıdır.
- Bazen insanlar sorunları hakkında konuştuklarında umurumda değilmiş gibi hissediyorum.
- Zor bir dönemden geçen birini görürsem, o kişiye karşı şefkatli olmaya çalışırım.

Aydınlık üçlü boyutları, bireylerde aydınlık üçlü özelliklerini ölçen araçlar için belirleyici bir tanım olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda aydınlık üçlü özelliklerini ölçmeyi amaçlayan ölçme araçlarının incelenmesinin de faydalı olacağı düşünülmektedir.

Aydınlık üçlü kişilik özelliklerinin ölçülmesi

Aydınlık üçlü kavramı 2019 yılında Kaufman ve arkadaşları tarafından alan yazına kazandırıldığından bu yana farklı araştırmalarda kullanıldığı görülmektedir. Uluslararası alanyazın incelendiğinde; ilgili kavramı ölçmek üzere geliştirilen ölçeğin farklı örneklem ve ülkelerde geçerlik güvenirlik çalışmalarının yapıldığı (Gerymski ve Krok, 2019; Lukić ve Živanović, 2021; Barros, Bonfá-Araujo, ve Noronha, 2022; Farah-Bijari, Hefazi-Torghabeh ve Dehshiri, 2022; Stavradi, Artacho-Mata, Bajo ve Díaz, 2022) görülmektedir. İfade edilen araştırmalarda aydınlık üçlü'nün alt boyutları; "insanlığa inanç, hümanizm, Kantçılık" şeklinde adlandırılmaktadır. Fakat Johnson (2018), özgecilik, empati ve şefkat (merhamet) alt boyutlarından oluşan ve aydınlık üçlü adını verdiği bir ölçme aracı geliştirmiştir. Ulusal alanyazında ise ölçeğin farklı araştırmacılar tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının gerçekleştirildiği ve üç alt boyutlu yapısının desteklendiği görülmüştür (Serbest ve Sökmen,

2021; Tekeş ve Bıçaksız, 2021; Pektaş ve Durmuş, 2022). İlgili ölçme araçlarına dair bilgiler Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Aydınlık üçlü kavramını ele alan psikometrik çalışmalar

Araştırmacılar	Araştırmanın Yapıldığı Ülke/Örneklemler	Ölçme Aracının Alt Boyutları/ Madde Sayısı	Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları
Kaufman ve diğerleri (2019) Ölçek geliştirme	ABD 18 yaş üstü 25 yaş, 1518 katılımcı	İnsanlığa inanç, Hümanizm, Kantçılık 12 madde	Alt boyutlar arasında en güçlü korelasyon İnsanlığa İnanç ($r= 0.60$); en zayıf ilişki Kantçılık ile İnsanlığa İnanç arasındadır ($r= 0.34$). İç tutarlılık katsayıları Hümanizm: $\alpha = 0.80$, İnsanlığa İnanç: $\alpha= 0.76$ ve Kantçılık: $\alpha= 0.67$ toplam ölçek $\alpha= 0.84$ şeklindedir.
Johnson (2018) Ölçek geliştirme	Kanada 17 ve 34 yaş arası ortalama 19 yaş 451 katılımcı	Özgecilik, Empati, Şefkat (Merhamet) 24 madde	Ölçeğin uyum indeksleri (DFA) iyi ile yeterli düzeyde bulunmuştur. CFA değerleri .87 -.91 arasındadır. İç tutarlılık katsayıları özgecilik: $\alpha=0.79$, empati: $\alpha= 0.67$ ve şefkat(merhamet): $\alpha= 0.80$ toplam ölçek $\alpha= 0.88$ şeklindedir.
Gerymski ve Krok (2019) Ölçek uyarlama	Polonya 18 ve 80 yaş arası ortalama 29 yaş, 400 katılımcı	İnsanlığa inanç, Hümanizm, Kantçılık 12 madde	İç tutarlılık için Cronbach’s α ve McDonald’s ω katsayıları incelenmiştir. Katsayılar: Hümanizm: $\alpha = 0.65$, $\omega=.67$ İnsanlığa İnanç: $\alpha= 0.73$, $\omega=.75$ ve Kantçılık: $\alpha= 0.54$, $\omega=.54$, toplam ölçek $\alpha= 0.73$, $\omega=.75$ şeklindedir. Geçerlik ise içerik geçerliliği yöntemi ve ölçüt geçerliliği ile doğrulanmıştır. CVR ve CVI ölçümleri Hümanizm: .40- .80, İnsanlığa İnanç: .80-.99 ve Kantçılık: .20- .80 arasındadır.
Serbest ve Sökmen (2021) Ölçek uyarlama	Türkiye 283 katılımcı	İnsanlığa inanç, Hümanizm, Kantçılık 12 madde	CVR ölçümleri Hümanizm: .92, İnsanlığa İnanç: .80 ve Kantçılık: .84 arasındadır. İç tutarlılık katsayıları Hümanizm: $\alpha= 0.88$, İnsanlığa İnanç: $\alpha= 0.64$ ve Kantçılık: $\alpha= 0.65$ şeklindedir.
Tekeş ve Bıçaksız (2021) Ölçek uyarlama	Türkiye 18 ve 70 yaş arası ortalama 35 yaş, 402 katılımcı	İnsanlığa inanç, Hümanizm, Kantçılık 12 madde	Ölçek üç faktörlü modelde Ki Kare testi istatistiksel düzeyde anlamlı sonuç vermiştir ($\chi^2(51) =120.85$, $p < .001$). İç tutarlılık katsayıları Hümanizm: $\alpha= 0.58$, İnsanlığa İnanç: $\alpha = 0.76$ ve Kantçılık: $\alpha= 0.67$ toplam ölçek $\alpha= 0.73$ şeklindedir.
Barros, Bonfá-Araujo, ve Noronha (2022) Ölçek uyarlama	Brezilya 8 ile 64 arası ortalama 29 yaş, 454 katılımcı	İnsanlığa inanç, Hümanizm, Kantçılık 12 madde	Uyum indeksleri de istenir düzeydedir $\chi^2 /df = 1,27$; $p= 0,133$. İç tutarlılık için Cronbach’s α ve McDonald’s ω katsayıları incelenmiştir. Katsayılar: Hümanizm: $\alpha= 0.84$, $\omega=.85$ İnsanlığa İnanç: $\alpha= 0.72$, $\omega=.74$ ve Kantçılık: $\alpha= 0.69$, $\omega=.71$ şeklindedir.
Farah-Bijari ve diğerleri (2022) Ölçek uyarlama	İran 245 katılımcı	Empati (sempati) Şefkat Özgecilik (insancillik) 24 madde	Ölçeğin ölçüt geçerliğinde sosyal sağlık ölçeği ile .78 duygusal sempati ölçeği ile .85 ve Makyavelizm ölçeği ile -.69 korelasyon bulunmuştur. İç tutarlılık katsayıları özgecilik: $\alpha = 0.70$, empati: $\alpha = 0.83$ ve şefkat(merhamet): $\alpha = 0.75$ toplam ölçek $\alpha = 0.93$ şeklindedir.
Stavraki ve diğerleri (2022) Ölçek uyarlama	İspanya 18 ve 81 yaş arası ortalama 26 yaş, 1158 katılımcı	İnsanlığa inanç, Hümanizm, Kantçılık 12 madde	Üç faktörlü modelde Ki Kare testi istatistiksel düzeyde anlamlı sonuç vermiştir ($\chi^2(51) =120.85$, $p < .001$). Maddeler 0.27 ile 0.53 arasında değişen düşük ila orta madde toplam korelasyonuna sahiptir. İç tutarlılık katsayıları Hümanizm: $\alpha= 0.69$, İnsanlığa İnanç: $\alpha= 0.64$ ve Kantçılık: $\alpha= 0.49$ şeklindedir.

Aydınlik üçlü özellikleri ölçme aracı

Pektaş ve Durmuş (2022) Ölçek uyarlama	Türkiye 139 katılımcı	İnsanlığa inanç, Hümanizm, Kantçılık 12 madde	Uyum indeks değerinin $\chi^2/$ (df)=2,97 kabul edilebilir bir düzeyde olduğu görülmektedir. İç tutarlılık katsayıları Hümanizm: $\alpha= 0.71$, İnsanlığa İnanç: $\alpha= 0.71$ ve Kantçılık: $\alpha= 0.86$ toplam ölçek $\alpha= 0.83$ şeklindedir.
--	-----------------------	---	---

Tablo 1 incelendiğinde aydınlık üçlü özelliklerini tespit etmek için farklı ülkelerde çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmalardan iki tanesinde ölçme aracı geliştirilmiş (Johnson; 2018; Kaufman ve diğerleri 2018), geri kalan araştırmaların altı tanesi Kaufman ve arkadaşlarının (2018), bir tanesi ise Johnson (2018)'in geliştirdiği ölçeğin uyarlamasını yapmıştır. Ölçme araçlarının birçoğunun Kaufman ve arkadaşlarının (2018), geliştirdiği ölçek ve uyarlaması olduğu düşünüldüğünde ilgili altboyut maddelerinin incelenmesinin faydalı olacağı söylenebilir. Bu açıdan ilgili boyutlar ve maddeleri Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2. Kaufman ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilen aydınlık üçlü ölçek maddeleri

Altboyut	Maddeleri
İnsanlığa inanç	<ul style="list-style-type: none"> • İnsanlarda en iyiyi görme eğilimindeyim. • Diğer insanların benimle adil bir şekilde ilgileneneğine güvenme eğilimindeyim. • İnsanların çoğunlukla iyi olduğunu düşünüyorum. • Beni inciten insanları çabuk affederim.
Hümanizm	<ul style="list-style-type: none"> • Başkalarına hayran olma eğilimindeyim. • Diğer insanların başarılarını alkışlama eğilimindeyim. • Başkalarına değerliymiş gibi davranma eğilimindeyim. • Her kesimden insanı dinlemekten keyif alıyorum.
Kantçılık	<ul style="list-style-type: none"> • Dürüstlüğü çekiciliğe tercih ederim. • İstedğim bir şeyi yapmaları için insanları açıkça manipüle etme konusunda kendimi rahat hissetmiyorum. • İtibarıma zarar verse bile özgün olmak isterim. • İnsanlarla konuştuğumda, nadiren onlardan ne istediğimi düşünürüm.

Aydınlık üçlü özelliklerini ölçmeye yönelik geliştirilen araçlar değerlendirildiğinde, ulusal alanyazında aydınlık üçlü özellikleri ölçmeye yönelik ilginin fazla olduğu söylenebilir. Nitekim Türkiye'de üç farklı araştırma ile ölçeğin uyarlama çalışmalarının gerçekleştirildiği görülmektedir. Bununla birlikte aydınlık üçlü özelliklerinin, hem uluslararası hem ulusal alanyazında psikometrik araştırmalar dışında gerçekleştirilen çalışmaların neler olduğunu ve hangi değişkenlerle gerçekleştirildiğini incelemenin de kavramın doğasını anlamaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Aydınlık üçlü ile ilgili yapılan araştırmalar

Aydınlık üçlü'nün farklı değişkenlerle ilişkisini inceleyen araştırmalar değerlendirildiğinde, uluslararası ve ulusal alanyazında farklı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Buna rağmen yapılan çalışmaların özellikle ulusal alanyazında yeterli olmadığı ve sınırlı kaldığı söylenebilir.

Uluslararası alanyazında aydınlık üçlünün, artan nezaket (Gerymski ve Krok, 2019), bencillik ve şefkat (Kaufman ve diğerleri, 2019) kötü niyetli denetime maruz kalma (Malik, Shahzad, Waheed ve Yousaf, 2020); yeşil girişimcilik (Cooke, 2020), psikolojik güçlendirme, yaratıcı öz-yeterlilik, dayanıklılık ve yenilikçi performans (Khan, Safdar ve Durrani, 2021), cep telefonlarına, video ve internet oyunlarına bağımlılık (Mejía-Suazo, Landa-Blanco, Mejía-Suazove Martínez-Martínez, 2021), siyasi hırs ve katılım (Peterson ve Palmer, 2021); depresyon ve kaygı (Rodríguez, Agüero-Flores, Landa-Blanco, Agurcia ve Santos-Midence, 2021), toplum yanlısı olma (March ve Marrington, 2021), yaşam doyumu (Alipour Gourand, Azemoudeh, Esmailpour ve Hosseini Nasab, 2022), iç uyum ve etik duyarlılık deneyimleri

(Krok, Zarzycka ve Telka, 2022), psikolojik iyi oluş (Stavraki, Artacho-Mata, Bajo ve Díaz, 2022) ve yardım etme davranışı (Ruel ve diğerleri, 2022) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

İlgili çalışma sonuçları incelendiğinde; iş ve örgütsel psikolojiye yönelik araştırmalar olduğu görülmektedir. aydınlık üçlü özelliği yüksek olan bireylerin, düşük olanlara göre, kötü niyetli denetime ve ihlal duygularına yanıt olarak kötü niyetli yaratıcı eylemlerde bulunma ve misilleme yapma olasılığının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Malik, Shahzad, Waheed ve Yousaf, 2020). Ayrıca karanlık ve aydınlık üçlü girişimcilik özelliklerinin uygun karışımlarının geliştirilmesi ve uygulanmasının, aynı zamanda 'yeşil' ve 'sürdürülebilir' girişimcilik değerlerini artırmasının olası olduğu ifade edilmektedir (Cooke, 2020). Bununla birlikte insanlığa inanç ve hümanizm ile ilgili olan insanlara güvenme ve insanların büyük ölçüde iyi olduğuna inanma düzeyi yüksek bireylerin, işe katılım ve hırs konusunda kendilerine güvendikleri ifade edilmektedir (Peterson ve Palmer, 2021).

Aydınlık üçlü özelliklerinin kişisel özellikler ve dinamiklerle ilgisini araştıran araştırmalar olduğu da görülmektedir. Nitekim aydınlık üçlü özelliklerine yüksek düzeyde sahip olan bireylerin, toplum yanlısı olma (March ve Marrington, 2021), yardım etme davranışı gösterme (Ruel ve diğerleri, 2022) olasılıklarının ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin (Stavraki, Artacho-Mata, Bajo ve Díaz, 2022) daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır. Bununla birlikte hümanizm dışında aydınlık üçlü özelliklerinin kaygı ve depresyonla ilişkili olmadığı, hümanizm artması halinde kaygı düzeyinin artacağı görülmektedir (Rodríguez ve diğerleri, 2021). Aydınlık üçlüyü şefkat (merhamet), empati ve özgecilik boyutları ile ele alan araştırma sonucunda; aydınlık üçlü alt boyutları ile psikolojik güçlendirme, yaratıcı öz-yeterlilik, dayanıklılık ve yenilikçi performans arasında güçlü pozitif ilişkiler bulunduğu, yani aydınlık kişilik özellikleri arttıkça ilgili değişkenlerin de artacağı ifade edilmektedir (Khan, Safdar ve Durrani, 2021). Başka bir çalışmada, aydınlık üçlü özellikleri ile internet oyun bozukluğu, internette yaşanan iç çatışmalar ve kişilerarası çatışmalar, cep telefonunda yaşanan çatışmalar ve cep telefonunun iletişimsel duygusal kullanımı arasında negatif ilişkiler olduğu gözlenmiştir. Yani bireylerin aydınlık üçlü özellikleri arttıkça internet ve cep telefonu kullanımı ile ilgili ifade edilen değişkenlerin düzeylerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Mejía-Suazo ve diğerleri, 2021). Ayrıca aydınlık üçlü özelliklerinin yaşam doyumu üzerinde olumlu bir etkisi olduğu, aydınlık üçlü özellikleri arttıkça yaşam doyumunun artacağı ifade edilmektedir (Alipour Gourand, Azemoudeh, Esmailpour ve Hosseini Nasab, 2022). Farklı bir çalışmada Covid-19 salgın sürecinde ergenlerin etik duyarlık ve iç uyumları ile aydınlık üçlü özellikleri arasındaki ilişkiler ele alınmış ve aydınlık üçlü özellikleri arttıkça iç uyum ve etik duyarlılık düzeyinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Krok, Zarzycka ve Telka, 2022). Özetle uluslararası alanyazında aydınlık üçlü özelliklerinin farklı alanlarda, farklı psikolojik değişkenlerle ilişkisini ele alan araştırmaların yapıldığı ve aydınlık üçlü özelliklerinin doğasının daha iyi anlaşılmasına çalışıldığı görülmektedir. Bununla birlikte ulusal literatürde üç farklı ölçek çalışması (Serbest ve Sökmen, 2021; Tekeş ve Bıçaksız, 2021; Pektaş ve Durmuş, 2022) dışında örgütsel ve yönetsel değişkenlerle ilgili çalışmalara ulaşılırken kavramın psikolojik değişkenlerle ilişkisini ele alınan çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür.

Aydınlık üçlü kavramı ile ulusal alanyazında gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde; tinder kullanımı ve ilişkiyi sürdürme (Sevi ve Doğruyol, 2020); girişimcilik niyeti (Polatçı ve Yeloğlu, 2021) ve yapıcı sapma davranışı (Erhan, 2022) konularında çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Gerçekleştirilen araştırma sonuçları incelendiğinde ilk araştırma, tinder kullanıcılarının aydınlık üçlü kişilik özelliklerine sahip olma düzeyleri ve ilişkiyi sürdürme motivasyonları arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Bu amaçla mevcut Tinder kullanıcıları, eski Tinder kullanıcıları ve hiç Tinder kullanmamış kişiler araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda, Tinder kullanmayanların kullananlara kıyasla Kantçılık konusunda daha yüksek puanlara sahip olduğunu, aydınlık üçlü özelliklerinde daha yüksek toplam puana sahip Tinder

kullanıcılarının, uygulamayı daha uzun süreli ilişki kurma için kullandıkları görülmüştür (Sevi ve Doğruyol, 2020). Ayrıca aydınlık üçlü özellikleri arttıkça girişimcilik niyetinin (Polatçı ve Yeloğlu, 2021) ve yapıcı sapma davranışının (Erhan, 2022) artacağı sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aydınlık üçlü kişilik özelliklerini ele alan bu çalışma sonucunda, kavramın alanyazına yeni kazandırıldığı, farklı ülkelerde ölçümünü yapmak üzere psikometrik araç geliştirme ve uyarlama çalışmalarının hız kazandığı söylenebilir. Bununla birlikte kavramın diğer kavramlarla ilişkisini ele alan çalışmaların son birkaç yılda hızla artmasına rağmen ulusal alanda çalışmaların sınırlı kaldığı görülmektedir. Kavramın karanlık üçlü kişilik özelliklerini tamamlayan bir unsur olduğu düşünüldüğünde, ilgili çalışmaların artmasıyla kişiliğin daha bütüncül bir bakış açısı ile incelenebileceği varsayılabilir. Ayrıca kavramın doğası iyi bir şekilde anlaşılması için planlanacak nicel ve nitel açıdan farklı araştırmalarla doygunluk düzeyine gelmesi müdahale programlarına da alt yapı sunabilir. Bireylerin karanlık yanlarının olduğu kadar olumlu yanlarını da pozitif bir bakış açısı ile değerlendirmenin önemi düşünüldüğünde aydınlık üçlü kişilik özelliğinin kavram olarak daha bilinir hale gelmesinin önemli olduğu söylenebilir. Kavram tanımlanmasına rağmen araştırmalarla desteklenmeye ve altboyutlarının operasyonel biçimde tanımlanmasına ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle kavramın anlaşılmasına ve desteklenmesine yönelik farklı değişkenlerle ilişkisini ele alan araştırmalar planlanabilir. Ayrıca bu üç alt boyutun Türk kültürüne uyumunun ele alınmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Bu açıdan bu çalışma kavramın doğası, karanlık üçlü ile ilişkisi, psikometrik ölçme araçlarının durumu ve gerçekleştirilen çalışmalar açısından fikir sunmaktadır.

ETİK KURUL ONAYI:

Bu araştırmanın tamamında etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde *Gelişim ve Psikoloji Dergisi* Yayın Kurulunun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Bu çalışmanın *Gelişim ve Psikoloji Dergisi* dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim. Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, A. (2021). Psikolojik danışmanın nihai hedefi hangisi olmalıdır: kendini gerçekleştirme, tam fonksiyonda insan ya da güçlendirilmiş insan. *İş'te Davranış Dergisi*, 6(2), 114-122. <https://doi.org/10.25203/idd.1026351>
- Alipour Gourand, B., Azemoudeh, M., Esmailpour, K., & Hosseini Nasab, S. D. (2022). The relationship between dark and light triads of personality with life satisfaction mediated by value orientations. *Positive Psychology Research*. <https://doi.org/10.22108/ppls.2022.131546.2227>
- Barros, L. O., Bonfá-Araujo, B. & Noronha, A.P.P. (2022). Light triad scale: propriedades psicométricas da versão português-brasileira e a relação com aspectos positivos. *Revista Psicologia em Pesquisa*, 16(1), 1-21. <https://doi.org/10.34019/1982-1247.2022.v16.31427>

- Becker, P. (1999). Beyond the big five. *Personality and individual differences*, 26(3), 511-530. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(98\)00168-8](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(98)00168-8)
- Bulut, T. (2017). The concept of sadism in the current empirical literature. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*. 36(1), 23-41. UDK: 616.89-008.442.332
- Cloninger, C. R. (1987). A systematic method for clinical description and classification of personality variants: A proposal. *Archives of general psychiatry*, 44(6), 573-588. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1987.01800180093014>
- Cooke, P. (2020). Dark entrepreneurship, the 'dark triad' and its potential 'light triad' realization in 'green entrepreneurship'. *Urban Science*, 4(4), 45. <https://doi.org/10.3390/urbansci4040045>
- Costa Jr, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Four ways five factors are basic. *Personality and individual differences*, 13(6), 653-665. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(92\)90236-I](https://doi.org/10.1016/0191-8869(92)90236-I)
- Çiçek, İ., & Aslan, A. E. (2020). Kişilik ve beş faktör kişilik özellikleri: kuramsal bir çerçeve. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 10(1), 137-147. <https://dergipdiğerleriorg.tr/en/pub/buyasambid/issue/55551/636901>
- DeYoung, C. G., Peterson, J. B., & Higgins, D. M. (2002). Higher-order factors of the Big Five predict conformity: Are there neuroses of health?. *Personality and Individual Differences*, 33(4), 533-552. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(01\)00171-4](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(01)00171-4)
- Erhan, T. (2022). Karanlık ve aydınlık üçlü kişilik özellikleri bağlamında yapıcı sapma davranışı: havacılık çalışanları üzerine bir araştırma. *Journal of Aviation Research*, 4(1), 146-163. <https://doi.org/10.51785/jar.1066310>
- Evren, M. (2022). Jean Jacques Rousseau'da İnsan doğasına ilişkin iyimser çözümlerlerin ve doğuştan ahlaki duyguların 20. yüzyıl ve günümüz psikoloji çalışmalarındaki yerine dair bir değerlendirme. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, (17), 78-91. <https://doi.org/10.55256/temasa.1026097>
- Farah Bijari, A., Hefazi Torghabeh, L., & Dehshiri, G. (2022). Evaluation of psychometric characteristics of light triad personality questionnaire in nurses. *Brain and Behavior*, 12(4), 1-6. <https://doi.org/10.1002/brb3.2514>
- Furnham, A., Richards, S. C., & Paulhus, D. L. (2013). The dark triad of personality: A 10 year review. *Social and personality psychology compass*, 7(3), 199-216. <https://doi.org/10.1111/spc3.12018>
- Gerymski, R., & Krok, D. (2019). Psychometric properties and validation of the Polish adaptation of the Light Triad Scale. *Current Issues in Personality Psychology*, 7(4), 341-354. <https://doi.org/10.5114/cipp.2019.92960> <https://assets.researchsquare.com/files/rs-1676287/v1/6e2eae3-0eeb-40d9-98ce39eaa130d347.pdf?c=1654015197> adresinden 07.11.22 tarihinde erişilmiştir.
- Johnson, L. K. (2018). The light triad scale: developing and validating a preliminary measure of prosocial orientation (Doctoral dissertation). The University of Western Ontario.
- Kant, I. (1982). *Ahlak metafiziğinin temellendirilmesi*, Hacettepe Ü. Yayınları, Ankara
- Kaufman, S. B., Yaden, D. B., Hyde, E. ve Tsukayama, E. (2019). The light vs. dark triad of personality: Contrasting two very different profiles of human nature. *Frontiers in Psychology*, 10(467), 1-26. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00467>.

- Khan, I. U., Safdar, U. K., & Durrani, M. Z. (2021). The light triad traits, psychological empowerment, creative self-efficacy, self-resilience, and innovative performance in ICT of Pakistan. *Gomal University Journal of Research*, 37(3), 297–310. <https://doi.org/10.51380/gujr-37-03-05>
- Kowalski, R. M. (Ed.). (2001). *Behaving badly: Aversive behaviors in interpersonal relationships*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Krok, D., Zarzycka, B., & Telka, E. (2022). The perception of COVID-19, the Light Triad, harmony and ethical sensitivity in late adolescents: The role of meaning-making and stress. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-1676287/v1>.
- Lukić, P., & Živanović, M. (2021). Shedding light on the Light Triad: Further evidence on structural, construct, and predictive validity of the Light Triad. *Personality and Individual Differences*, 178(110876), 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110876>
- Malik, O.F., Shahzad, A., Waheed, A. & Yousaf, Z. (2020), "Abusive supervision as a trigger of malevolent creativity: do the Light Triad traits matter?", *Leadership & Organization Development Journal*, 41(8), 1119-1137. <https://doi.org/10.1108/LODJ-09-2019-0386>
- March, E., & Marrington, J. Z. (2021). Antisocial and prosocial online behaviour: Exploring the roles of the Dark and Light Triads. *Current Psychology*. . 3(40), 1-4. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01552-7>
- Marcus, D. K., & Zeigler-Hill, V. (2015). A big tent of dark personality traits. *Soc. Personal. Psychol. Compass*, 9(8), 434–446. <https://doi.org/10.1111/spc3.12185>.
- Mejía-Suazo, C. J., Landa-Blanco, M., Mejía-Suazo, G. A., & Martínez, C. A. M. (2021). Dark and light triad: relationship between personality traits and addiction to mobile phones, video games and internet. <https://doi.org/10.31234/osf.io/dp659> <https://psyarxiv.com/dp659/> adresinden 07.11.22 tarihinde erişilmiştir.
- Özsoy, E. & Ardıç, K. (2017). Karanlık üçlü'nün (narsisizm, Makyavelizm ve psikopati) iş tatminine etkisinin incelenmesi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 24(2), 391-406. <https://doi.org/10.18657/yonveek.297733>
- Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of research in personality*, 36(6), 556-563. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
- Pektaş, S., & Durmuş, G. (2022). Adaptation of the light triad scale to turkish: a validity and reliability study. *Mediterranean Journal of Sport Science*, 5(3), 664-674. DOI: <https://doi.org/10.38021/asbid.1167809>
- Peterson, R. D., & Palmer, C. L. (2021). The dark is rising: contrasting the dark triad and light triad on measures of political ambition and participation. *Frontiers in Political Science*, 3(60). <https://doi.org/10.3389/fpos.2021.657750>
- Polatçı, S., & Yeloğlu, H. O. (2021). Karanlık ve aydınlık kişilik özelliklerinin girişimcilik niyeti üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Journal of Organizational Behavior Review*, 3(1), 73-87. <https://dergipdiğerleri.org.tr/en/pub/jobreview/issue/59746/836306>
- Rodríguez, E. A., Agüero-Flores, M., Landa-Blanco, M., Agurcia, D. G., & Santos-Midence, C. (2021). Moral Injury and light triad traits: anxiety and depression in health-care personnel during the COVID-19 pandemic. *PsyArXiv*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/42a3p>. Erişim: 07.12.2022.

- Ruel, M. K., De'Jesús, A. R., Cristo, M., Cristo, M., Nolan, K., Stewart-Hill, S. A., DeBonis, A. M., Goldstein, A., Frederick, M., Geher, G., Alijaj, N., Elyukin, N., Huppert, S., Kruchowy, D., Maerer, E., Santos, A., Spackman, B. C., Villegas, A., Widrick, K., Wojszynski, C., & Zezula, V. (2022). Why should I help you? a study of betrayal and helping. *Current Psychology*, 3(41), 1-10. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-02954-x>
- Serbest, S., & Sökmen, A., 2021 Karanlık üçlü'den aydınlık tarafa giden yolda aydınlık üçlü ölçeği: Türkçe'ye uyarlama çalışması, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(4), 2734-2744. <https://doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.21.11.1705>
- Set, Z., (2020). Sosyal kötücül kişilikler: karanlık üçlü. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12(3), 318-329. <https://doi.org/10.18863/pgy.629950>
- Sevi, B., & Doğruyol, B. (2020). Looking from the bright side: The Light Triad predicts Tinder use for love. *Journal of Social and Personal Relationships*, 37(7), 2136-2144. <https://doi.org/10.1177/02654075209189>
- Stavraki, M., Artacho-Mata, E., Bajo, M., & Díaz, D. (2022). The dark and light of human nature: Spanish adaptation of the light triad scale and its relationship with psychological well-being. *Current Psychology*, 5(41), 1-10. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03732-5>
- Taymur, İ., & Türkçapar, M. H. (2012). Kişilik: tanımı, sınıflaması ve değerlendirmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2), 154-177. <https://doi.org/10.5455/cap.20120410>
- Tekeş, B., & Bıçaksız, P. (2021). Aydınlık üçlü (light triad) ölçeğinin psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 8(3), 535-556. <https://doi.org/10.31682/ayna.871395>

EXTENDED ABSTRACT

An Alternative Positive View on Dark Triad Personality Traits: Light Triad Personality Traits

Introduction

In research on personality, the characteristics defined as Machiavellianism, narcissism, and psychopathy among socially repulsive personalities attract empirical attention (Kowalski, 2001). It is stated that these three structures, which represent the dark side of personality, constitute the concept of the dark triad (Paulhus & Williams, 2002). Dark triad personality traits consist of psychopathy, narcissism, and Machiavellianism sub-dimensions (Paulhus & Williams, 2002). When the common features of these three structures are examined, it is stated that the relations are goal-oriented and superficial, based on interests and benefits, contain selfishness, incompatibility, and manipulation (Özsoy & Ardiç, 2017). However, there is both a light and a dark side in all individuals, and they constantly display bright or dark patterns of thought, emotions, and behavior (Serbest & Sökmen, 2021). For this reason, it can be said that the existence of the concept of dark triad reveals the need for a different concept with positive features. As a matter of fact, the features that are conceptualized to take place against the negativity of the dark triad traits are called the light triad traits. With this concept, it is aimed to consider the dark and light side of the personality as a whole and to create a trend in which the positive aspects of personality will also be evaluated (Kaufman, Yaden, Hyde & Tsukayama, 2019).

Light triad personality traits

The light triad was named as “Faith in Humanity” based on the belief that people are basically good, “Humanism” which includes giving importance to the dignity and worth of each individual, and “Kantianism” which expresses treating people as an end rather than a means (Lukić and Živanović, 2021). When the available empirical evidence on the concept is examined, it is seen that the light triad is irreducible to both the dark triad (Gerymski & Krok, 2019; Lukić & Živanović, 2021) and the five-factor personality traits that express broad personality dimensions (Kaufman et al., 2019; Lukić & Živanović, 2021).

Light triad dimensions

Belief in Humanity, Humanism, and Kantianism are expressed as positively oriented factors that represent the potential of human power and underline the tendency of people to shift from negative to positive. In this respect, these dimensions enrich the tendency to understand human behavior and shed light on the ways individuals reach important goals, establish relationships with others, and complete their tasks (Gerymski & Krok, 2019). Faith in humanity reflects the tendency of people to believe that the basic good is good. In order to define the belief in humanity, characteristics such as the tendency to see people well, the tendency to trust other

people, and the level of forgiveness are examined. Humanism emphasizes giving importance to the dignity and worth of the individual. In order to define the characteristic of humanism, the tendency to admire, value and appreciate others and the characteristics such as listening to others are discussed. Kantianism is based on the idea that people should be treated well only because of their own values, rather than as a means to a purpose. In order to evaluate the Kantian feature, it focuses on issues such as the importance given to honesty, manipulation, authenticity, and empathy (Kaufman et al., 2019). Johnson (2018), on the other hand, states that the concepts of empathy, compassion and altruism are theoretically three constructs related to prosocial behavior and constitute the light triad dimensions.

Measuring the light triad personality traits

In the literature, validity and reliability studies of the scale developed to measure the related concept were conducted in different samples and countries (Gerymski & Krok, 2019; Lukić & Živanović, 2021; Barros, Bonfá-Araujo, & Noronha, 2022; Farah-Bijari, Hefazi-Torghabeh & Dehshiri, 2022; Stavraki, Artacho-Mata, Bajo and Díaz, 2022). In the national literature, it has been observed that the validity and reliability studies of the scale were conducted by different researchers and its three-dimensional structure was supported (Serbest & Sökmen, 2021; Tekeş & Bıçaksız, 2021; Pektaş & Durmuş, 2022).

Studies on the light triad

In the international literature, the light triad, increased kindness (Gerymski & Krok, 2019), selfishness and compassion (Kaufman et al., 2019) and exposure to malicious control (Malik, Shahzad, Waheed, & Yousaf, 2020); green entrepreneurship (Cooke, 2020), psychological empowerment, creative self-efficacy, resilience and innovative performance (Khan, Safdar & Durrani, 2021), addiction to mobile phones, video and internet games (Mejía-Suazo, Landa-Blanco, Mejía-Suazove) Martínez-Martínez, 2021), political ambition and participation (Peterson & Palmer, 2021); depression and anxiety (Rodríguez, Agüero-Flores, Landa-Blanco, Agurcia, & Santos-Midence, 2021), pro-sociality (March & Marrington, 2021), life satisfaction (Alipour Gourand, Azemoudeh, Esmailpour & Hosseini Nasab, 2022), inner harmony and ethical sensitivity experiences (Krok, Zarzycka, & Telka, 2022), psychological well-being (Stavraki, Artacho-Mata, Bajo, & Díaz, 2022) and helping behavior (Ruel et al., 2022). When the studies carried out in the national literature with the concept of the light triad are examined, it is seen that there are studies on tinder use and maintaining a relationship (Sevi & Doğruyol, 2020), entrepreneurial intention (Polatcı & Yeloğlu, 2021), and constructive deviant behavior (Erhan, 2022).

Conclusion and suggestions

As a result of this study, which deals with the light triad personality traits, it can be said that the concept has very recently been introduced to the literature, and psychometric tool development and adaptation studies have accelerated in different countries. However, although studies dealing with the relationship of the concept with other concepts have increased rapidly in the last few years, it is seen that there is a limited volume of studies in the national field. Considering that the concept is an element that complements the dark triad personality traits, it can be assumed that personality can be examined from a more holistic perspective with the

increase in related studies. In addition, the saturation level of the concept with different quantitative and qualitative studies to be planned for a better understanding of the nature of the concept can also provide an infrastructure for intervention programs. Considering the importance of evaluating the positive aspects of individuals as well as their dark sides with a positive perspective, it can be said that it is important that the light triad personality trait becomes more known as a concept. Although the concept has been defined, it needs to be supported by research and its sub-dimensions need to be defined in an operational way. For this reason, studies dealing with the relationship between different variables to understand and support the concept can be planned. In addition, studies should be carried out to address the adaptation of these three sub-dimensions to the Turkish culture. In this respect, this study provides an idea in terms of the nature of the concept, its relationship with the dark triad, the status of psychometric measurement tools, and the studies carried out.